

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Valeria Četić

**Primerjava politik boja proti trgovini z ljudmi za namen spolnega
izkoriščanja; na primeru Švedske in Slovenije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Valeria Četić

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Somentor:izr.prof. dr. Bojan Dobovšek

**Primerjava politik boja proti trgovini z ljudmi za namen spolnega
izkoriščanja; na primeru Švedske in Slovenije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

Posebna zahvala gre mojim staršem, bratu Jesenku in sestri Slađani za brezpogojno ljubezen, podporo in obenem konstanten navdih, ko je bil ta najbolj potreben. Ste moja gonilna sila in temelj iz katerega izhajam v svojem življenju. Magistrsko delo posvečam prav vam.

Zahvaljujem se najboljšemu mentorju dr. Bogomilu Ferfili, za vse strokovne nasvete, neprecenljive napotke in vodstvo. Menim, da ste najboljši profesor, zato iskrena hvala za vse.

Hvala mojim zvestim prijateljem, ki so me podpirali, mi pomagali in me nasmejali, ko je bilo to najbolj potrebno. Vesela sem, da me obdajajo posamezniki s pozitivno energijo in nesebično podporo. Ste moj življenjski zaklad.

Posebna zahvala gre tebi Sanja, za vso strokovno in prijateljsko podporo, ki si mi jo kazala v času najinega prijateljstva. Zame si neprecenljiva.

In tebi, dragi moj Tiso, za vso ljubezen, potrpežljivost in podporo, ki mi jo nudiš že celo desetletje. Hvala, ker si mi pomagal, usmerjal in verjel vame. Ti in Kali dajeta smisel vsemu v mojem življenju. Rada vaju imam.

Comparison of policies for combating trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation; in the case of Sweden and Slovenia

The most commonly identified forms of trafficking in human beings, which is most easily conceptualized, is trafficking in women and children for the purpose of sexual exploitation or abuse. It is a global phenomenon, where criminal organizations involved in this type of criminal activity have become heavily diversified. Its activities reach important macroeconomic dimensions, aimed achieving monopoly over a certain geographic area or activity with a view to obtainin the greatest possible profits (Dobovšek 2013). The fight against transnational organized crime has become a priority for national governments, which is also reflected in their activities and efforts within the United Nations. The purpose of the master thesis is to establish, which country (Slovenia or Sweden) has been more successful in preventing trafficking, and to present the implementation modalitites guidelines of public policies in the field of fight against trafficking in human beings in Slovenia and Sweden in a comparative perspective. This thesis further highlights the complexity of public policies in the field of trafficking in human beings, which is well illustrated by the structure of stakeholders involved in decision-making and determining final consequences.

Key Words: human trafficking, Slovenia, Sweden, sexual slaving, public policy, non-governmental organization (NGO).

Primerjava politik boja proti trgovini z ljudmi za namen spolnega izkoriščanja; na primeru Švedske in Slovenije

Najpogosteje opredeljena pojavna oblika trgovine z ljudmi, ki jo najlažje koncipiramo, je trgovina z ženskami in otroki z namenom seksualnega izkoriščanja ali zlorabljanja. Pojav ima globalne razsežnosti, kriminalne združbe, ki so vpletene v to boliko kriminalitete, pa so postale zelo raznolike. Njihove dejavnosti, dosegaajo pomembne makroekonomske učinke, pri čemer si prizadevajo za monopol nad določenim prostorom oz. dejavnostjo in s tem čim večji dobiček (Dobovšek 2013). Boj proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu je postal prioriteta nacionalnih vlad, kar se odraža tudi v aktivnostih in naporih, ki jih države izkazujejo v okviru Združenih narodov. Namen magistrskega dela je ugotoviti, katera država (Slovenija ali Švedska) je bolj uspešna pri preprečevanju trgovine z ljudmi, ter v primerjalni perspektivi predstaviti načine izvajanja in smernice javnih politik na področju boja proti trgovini z ljudmi v Sloveniji in na Švedskem. Naloga obenem izpostavlja kompleksnost javnih politik na področju trgovine z ljudmi, kar dobro ponazarja struktura deležnikov, ki o zadevah odločajo in določajo končne posledice.

Ključne besede: boj proti trgovini z ljudmi, Slovenija, Švedska, spolno izkoriščanje, javna politika, nevladne organizacije, primerjava politik.

KAZALO

UVOD	7
1 METODOLOŠKI OKVIR	11
1.1 Hipoteze.....	11
1.2 Namen in cilj	11
2 TRGOVINA Z LJUDMI – globalni vidik.....	12
2.1. Vloga nacionalne države skozi vplive globalizacije.....	13
2.2 Oblike globalizacije.....	14
2.3 Ekonomska globalizacija in delovanje organiziranih mednarodnih kriminalnih združb	15
2.4 Trgovina z ljudmi	17
2.4.1 Vprašanje človekovih pravic	17
2.4.2 Splošna deklaracija človekovih pravic	18
2.4.3 Koncept in oblike trgovine z ljudmi.....	19
2.4.4 Globalne razsežnosti trgovine z ljudmi	20
2.4.5 Ekonomski vidiki in vplivi globalizacije na področje trgovine z ljudmi	21
3 POLITIKA BOJA PROTI TRGOVINI Z LJUDMI V SLOVENIJI	23
3.1 Ključni politični akterji	23
3.1.1 Državni organi in institucije, ki so v Republiki Sloveniji pristojne za področje boja proti trgovini z ljudmi.....	23
3.1.2 Izvrševalci ukrepov mehanizmov na področju boja proti trgovini z ljudmi v Republiki Sloveniji	24
3.2 Kazenski zakonik (KZ-1)	25
3.3 Direktiva 2011/36/EU	26
3.3.1 Procesi preiskovanja in pregona.....	26
3.3.2 Ukrepi za preprečevanje trgovine z ljudmi.....	27
3.3.3 Poročanje o ukrepih/procesih	28
3.4 Zakonodajna ureditev v Sloveniji.....	29
3.4.1 Zakonodajna ureditev področja trgovine z ljudmi v Republiki Sloveniji.....	32
3.4.2 Nacionalna raven	33
3.4.3 Ukrepi Republike Slovenije v boju proti trgovini z ljudmi	35
3.4.4 Prostitucija v Sloveniji	36
3.5 Nacionalni program Slovenije.....	36
3.6 Cilji in izvajanje javne politike na področju boja proti trgovini z ljudmi v Sloveniji	37
3.6.1 Izvajanje ukrepov za varstvo pravic žrtev trgovine z ljudmi v Sloveniji.....	38

4 POLITIKA BOJA PROTI TRGOVINI Z LJUDMI NA ŠVEDSKEM.....	40
4.1 Zakonodajna ureditev boja proti trgovini z ljudmi na Švedskem.....	40
4.1.1 <i>Koncept trgovine z ljudmi</i>	40
4.1.2 <i>Teoretski pristop</i>	41
4.1.3 <i>Legalizacija ali kaznivost prostitucije in njen vpliv na trgovino z ljudmi</i>	41
4.1.4 <i>Pro's and con's legalizacije prostitucije</i>	42
4.2 Zakonodajna ureditev na Švedskem	43
5 PRIMERJAVA POLITIK BOJA PROTI TRGOVINI Z LJUDMI – Slovenija in Švedska	46
SKLEP	49
SEZNAM LITERATURE	53

»Z zavzemanjen za pravice deklet in žensk se dejansko pokažemo kot ljudje.«

(nadškof Desmond Tutu)

»Ne moremo se zanašati na to, da nam bodo utišani povedali, da trpijo«

(Hanan Ashrawi)

UVOD

Svobodo do izražanja, varstvo osebne svobode, varstvo človekove osebnosti in dostojanstva, pravico do izobrazbe, prepoved diskriminacije in nedotakljivost človekovega življenja – vse te človekove pravice in temeljne svoboščine danes jemljemo kot samoumevne, življenja kjer bi nam omenjene pravice in svoboščine omejevali, pa si v današnji demokratični družbi ne znamo več predstavljati. Imamo veliko srečo, da živimo v delu sveta, kjer so nam te svoboščine omogočene, v delu sveta, kjer so že v večini držav človekove pravice zapisane v ustavi, družba pa jih je tudi ponotranjila in zato danes te norme predstavljajo družbeni minimum. Ne moremo pa si zamisliti, da je situacija še v nedavni zgodovini bila drugačna, saj človekove pravice, kot jih poznamo danes, prvič omenja šele Ustanovna listina Združenih narodov, ki je bila sprejeta leta 1945.

Kaj je ustavno in kaj svobodno?

Glavno vprašanje je, kateri sistemi nudijo večjo zaščito človeških pravic in svoboščin. Pravice so klasificirane glede na raven sodelovanja (participacije) pri uresničevanju teh pravic. Človekovo dostojanstvo je izvor vseh človekovih pravic in svoboščin. Zagotavljanje, spoštovanje, zaščita in pravno varstvo človekovih pravic so osnovna merila pravne države. Vendar s pravicami pridejo tudi dolžnosti, česar se večina ljudi ne zaveda in iščejo in zahtevajo le pravice, dolžnosti pa – namenoma ali ne – pozabijo oziroma jih spregledajo. Pravica sodelovati je zelo pomembna in jo lahko gledamo z vidika osnovne človeške pravice. Pravica sodelovati v skupnih aktivnostih, v upravljanju države, v individualnih aktivnostih, pravica do ekonomskih, socialnih in kulturnih prednosti države, v ekonomski izmenjavi dobrin in razvoju. K temu stremi vsaka zrela in zdrava družba. Enako se dogaja tudi v Sloveniji, ki je v 70 letih razvoja prehodila trnovo pot, le-te pa še ni konec.

Kot družba, ki temelji na demokratičnih načelih, ne smemo dovoliti, da se dogajajo sistematične in obsežne kršitve osnovnih človekovih pravic, kot so se dogajale med vsemi večjimi oboroženimi konflikti. Z vidika temeljne človekove pravice do osebnega dostojanstva ni bilo pomembno, ali je nekdo ubit, mučen ali razlaščen. Učinek je bil do potankosti enak – človeško trpljenje in nedopustno ponižanje. Vendar se popolnoma enake stvari dogajajo danes, mi pa jih zgolj opazujemo z razdalje, pri čemer se sploh ne zavedamo, kako majhen in povezan je svet danes ter da se sistematične kršitve človekovih pravic na najbolj brutalen način dogajajo tudi v naši neposredni bližini. Dogodki v Siriji, Afriki, Nigeriji, Kongu, Ukrajini, Iraku, Afganistanu in Libiji so novodobni poskusi genocida nad nedolžnim prebivalstvom, pri čemer sploh ni bistveno ali je povod za ta nedopustna ravnanja veroizpoved, politično prepričanje ali kaj tretjega. Informacijska doba je omogočila, da imamo dostop do alternativnih virov informacij in ne le »mainstream« medijev, med katerimi najdemo tudi takšne, ki izvajajo propagando in so plačani s strani korporacij ali držav. Seznanjenost z dogajanjem bi morala imeti logično posledico, da bi v nas zbudila empatijo za trpeče. Žal pa se vse prevečkrat izkaže, da kljub poplavi teh novic v medijih, ali pa ravno zaradi poplave, ostanemo neprizadeti in se ne poistovetimo z žrtvami.

Kršenje temeljnih človekovih pravic in poseg v dostojanstvo posameznika je največkrat izpostavljeno v povezavi z zatiralskimi oz. tiranskimi političnimi režimi, v okviru katerih interesi ozke elite prevladajo nad interesi in pravicami posameznika. Manj opažena a zato nič manj resna oblika kršenja pravic pa je povezana z dejavnostmi mednarodnih kriminalnih združb, ki za doseganje svojih ciljev (tj. vpliva in premoženjske koristi) pogosto ne izbirajo sredstev. Ta način delovanja je najbolj očiten na primeru trgovine z ljudmi, ki predstavlja eno najbolj problematičnih, a medijsko redko izpostavljenih oblik kršitev temeljnih človekovih pravic. Čeprav ne gre za kršenje pravic posameznikov s strani države oz. državnih institucij, predstavlja trgovina z ljudmi kljub temu sistematičen in kompleksen pojav, ki ga povzroča delovanje organiziranih kriminalnih združb na globalni ravni. Trgovina z ljudmi je posledica vzajemnega delovanja dveh ključnih dejavnikov, ki sta lahko povezana ali medsebojno neodvisna, vedno pa lahko konkreten primer povežemo z vsaj enim od njiju. Prvi dejavnik je kriminal, tj. mednarodne organizirane kriminalne združbe, ki preko razvejanih omrežij in struktur omogočajo izvajanje te kriminalne dejavnosti. Drugi dejavnik so gospodarske razlike med svetovnimi gospodarstvi, ki prebivalce v revnejših državah zaradi revščine postavljajo v ranljivejši položaj v razmerju do državljanov premožnejših družb, zaradi česar lažje postanejo žrtve trgovcev.

Pri trgovini z ljudmi gre dejansko za globalen pojav, saj so dejavnosti kriminalnih združb organizirane tako, da pokrivajo tako državo izvora žrtve, državo tranzita ter ciljno državo, pri tem pa imajo vzpostavljen lasten ekonomski sistem, specifičen sistem mednarodnih odnosov in ustrezno varnostno politiko. Njihove aktivnosti so usmerjene v en sam cilj, in sicer pridobitev premoženjske koristi, pri tem pa se poslužujejo sistematičnega kršenja osnovnih človekovih pravic. Žrtve (bodisi spolnega ali delovnega izkoriščanja) so vedno najranljivejše skupine prebivalstva. Pri trgovini z ljudmi gre tako dejansko za delovanje tržnih mehanizmov, saj se, tako kot v zakonitem gospodarstvu, ponudniki (tj. kriminalne združbe) odzivajo na povpraševanje na trgu po storitvah, ki jih nudijo žrtve. Gre za vzporedno ekonomijo, ki pogosto ostaja neopažena, težko prepoznavna in zelo nestabilna, saj je novačenje oz. zaposlovanje žrtev izrazito nestalno. Za razliko od formalnega gospodarstva je v primeru trgovine z ljudmi delodajalec vedno v nadrejenem položaju, s čimer ima pomembno konkurenčno prednost, to pa predstavlja osnova za izkoriščanje (denimo z zmanjševanjem stroškov delovne sile). V določenih primerih lahko trgovini z ljudmi, zlasti ko gre za delovno ali spolno izkoriščanje, pravimo tudi sodobno suženjstvo (Dobovšek in Drobnjak v Shapland in Ponsaers 2009).

Poleg omenjenih dejavnikov vpliva (tj. delovanje kriminalnih združb in stanja gospodarskih odnosov na svetovni ravni) na konkretne pojavne oblike trgovine z ljudmi vplivajo tudi številni družbeni odnosi in pojavi, med katerimi je ena ključnih povezava s prostitucijo. Gre sicer za dva ločena pojava, saj je prostitucija za razliko od trgovine z ljudmi v zahodnih demokratičnih družbah zakonita, vseeno pa je novačenje za prostitucijo v številnih primerih končni cilj trgovcev. Drug pomemben družbeni fenomen, s katerim je povezana trgovina z ljudmi, je mednarodna situacija na področju migracij; v primeru povečanih migracijskih tokov oz. pritiskov se hitro vzpostavi povezava z organiziranim kriminalom, ki izkorišča priložnosti, ki jih ponujajo nezakonite migracije. Dileme, ki jih te povezave odpirajo, so mnogotere in kompleksne in so predmet politoloških, socioloških, kriminoloških, psiholoških in drugih razprav. Eno pomembnih v zvezi s prostitucijo je, ali je prepoved prostitucije in izkoreninjenje kriminalnih združb možna rešitev, ali zgrešen pristop, ki žrtve izkoriščanja potisne še dlje od oči javnosti. Po drugi strani je vprašanje, ali dekriminalizacija prostitucije vodi v opolnomočenje posameznikov in individualno odgovornost, ali pa le vzpostavi pogoje, v katerih lahko kriminalne združbe nemoteno izvajajo svoje aktivnosti.

Vprašanje trgovine z ljudmi neizbežno vsebuje elemente čezmernosti, regionalnosti, globalnosti. Gre za pojav, ki je prisoten v vseh družbenih okoljih, ne glede na stopnjo

demokratičnosti, in ima že od prazgodovine v svojem jedru ekonomski motiv. Glede na to, da je prav globalizacija trgov in gospodarstva do določene mere ustvarila tudi neenakosti in olajšala možnosti gibanja ljudi, blaga in storitev, je z njo tudi trgovina z ljudmi dobila nove razsežnosti. Namen pričujočega magistrskega dela ni iskanje odgovora na vprašanje, kako se boriti proti globalni trgovini z ljudmi, temveč zgolj pregledati ključne vzorce, značilnosti in povezave med ekonomsko globalizacijo, globalizacijo kriminalnih aktivnosti in trgovino z ljudmi. Poleg tega želimo v magistrskem delu odgovoriti na raziskovalna vprašanja, ki v osnovi sicer izhajajo iz primerjave med švedskim in slovenskim modelom boja proti trgovini z ljudmi, dejansko pa orisujejo širšo problematiko vprašanja, kako se primerno spopasti s tem problemom, ki je tako zelo globoko zakoreninjen v družbeni vsakdan.

V uvodnem delu magistrskega dela bodo opredeljeni raziskovalni problem, cilji in namen raziskovalnega dela ter hipoteze, oziroma raziskovalna vprašanja. V prvem delu bo predstavljen ključni pojem magistrskega dela, in sicer trgovina z ljudmi. Za bolj nazoren prikaz te kriminalne dejavnosti bo predstavljen tudi sam proces in njena globalno razsežnost. V nadaljevanju magistrskega dela bo do identificirani javno-politični akterji in dejavniki, ki nakazujejo na (ne)uspešnost politike držav Slovenije in Švedske. V drugem delu bo še podrobneje predstavljen pojem trgovine z ljudmi, njena razsežnost, vzroki in posledice, pri čemer bo kot perspektiva vzeta nacionalna in nadv nacionalna (globalna) raven. V tretjem sklopu bomo predstavili nekatere sistemske ukrepe in nosilce teh ukrepov (institucije), ki na tak ali drugačen način pozitivno vplivajo na omejevanje trgovanja z ljudmi. V četrtem delu bo kot vzoren primer sistematičnega boja proti trgovini z ljudmi predstavljen švedski model, njegov pravni okvir in dejanski način njegove implementacije (učinki v praksi). V petem in šestem delu bo primerjalno, z omenjenim švedskim modelom, predstavljen slovenski model politike boja proti trgovini z ljudmi. Izpostavljene bodo prednosti in slabosti obeh modelov, narejena bo primerjava lokalnih praks, z vidika izvajanja javnih politik pa bodo predstavljeni načini in smernice boja proti trgovini z ljudmi. V kontekstu primerjave obeh modelov bo izpostavljena kompleksnost, ki ponazarja vpletenost različnih javno-političnih akterjev in njihov vpliv na dejansko omejevanje trgovine z ljudmi. V zadnjem delu bodo predstavljene ključne ugotovitve analize obeh primerov opazovanih držav. Hkrati bodo v ta del vključeni tudi odgovori na zastavljena raziskovalna vprašanja.

Namen magistrskega dela je ugotoviti katera izmed javnih politik primerjanih držav (Slovenije ali Švedske), je bolj uspešna pri preprečevanju trgovine z ljudmi. Poleg tega bodo z vidika izvajanja javnih politik obeh primerjanih modelov predstavljeni načini in smernice boja

proti trgovini z ljudmi. Kljub močni povezavi med trgovino z ljudmi za namene spolnega izkoriščanja in prostitucijo, se bomo v magistrskem delu zaradi jasnosti argumentacije in osredotočene razprave osredotočali le na prvi fenomen.

1 METODOLOŠKI OKVIR

1.1 Hipoteze

Pri raziskovanju problematike trgovine z ljudmi za namene spolnega izkoriščanja se bomo oprli na naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kako se Slovenija in Švedska borita proti trgovini z ljudmi?
- Katere vzode (pravne, javno-politične) državi uporabljata in kakšni so učinki?
- Kako v praksi učinkujejo ukrepi za zaščito prostitutk?

Pri iskanju odgovorov na raziskovalna vprašanja bomo uporabili deskriptivno metodo znanstvenega raziskovanja. V skladu s to metodo bomo na podlagi analize primarnih in sekundarnih virov podali pregled stanja in vsebine raziskovanih pojavov, ne bomo pa preverjali kavnalnih odnosov med njimi (tj. , vzročno-posledičnih povezav med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami). Zaradi evalvacije evropskih priporočil/okvirov ter primerjave Slovenije s Švedsko, bo v magistrskem delu predstavljena tudi evropska dimenzija te problematike, zlasti vzpostavljeni mehanizmi, koncepti in smernice na področju boja trgovine z ljudmi.

1.2 Namen in cilj

Obstaja tesna vez med trenutno konstelacijo globalnih družbeno-ekonomskih odnosov in pojavnostjo oz. tveganjem za trgovino z ljudmi.

Boj proti trgovini z ljudmi je tesno povezan z bojem proti prostituciji. Kljub temu, da je trgovina z ljudmi poseben fenomen, ne moremo mimo dejstva, da sta oba pojava medsebojno povezana. Ne le to, trgovina z ljudmi je pomembno povezana tudi z migracijsko problematiko. Vseeno bomo v magistrskem delo oba pojava zaradi jasnosti ločevali in

osredotočali na trgovino z ljudmi z namenom spolnega izkoriščanja (in ne prostitucijo kot tako). Težko ločimo eno in drugo, saj je po navadi povezava močna. Pri boju proti trgovini z ljudmi gre za boj proti izkoriščanju, a, kot bomo videli v nadaljevanju, gre obenem tudi za boj proti prostituciji – na primeru Slovenije in Švedske pa se postopki ugotavljanja slednjega razlikujejo. Zatorej, ali je bolje slediti prohibicionizmu, ki teži k izkoreninjenju, a obenem potisne žrtve še globje, ali je bolj smotrna dekriminalizacija, ki potemtako postavi *status quo* in na nek način preda težave v posameznikove roke?

Namen magistrskega dela je ugotoviti, katera izmed politik primerjanih držav (Slovenija ali Švedska) je bolj uspešna pri preprečevanju trgovine z ljudmi. Poleg tega bodo z vidika izvajanja javnih politik obeh primerjanih modelov predstavljeni načini in smernice boja proti trgovini z ljudmi.

2 TRGOVINA Z LJUDMI – globalni vidik

Ne obstaja enotna definicija pojma globalizacija, saj jo različni avtorji (ekonomisti, politologi ali sociologi) pojasnjujejo na zelo različne načine. Robertson pravi, da se globalizacija kot koncept nanaša na "zgoščevanje" sveta po eni in vse večje zavedanje sveta kot celote na drugi strani. Sami procesi na katere se pojem nanaša potekajo že nekaj stoletij (npr. kolonializem, trgovina ipd.), vendar pa je njegovo bistvo precej novejšega značaja. Kot znanstveni koncept se je tako pojem uveljavil šele v 80-ih letih 20. stoletja in se nanaša na proces prekomernega širjenja družbenih, kulturnih, političnih, poslovnih, gospodarskih in pravnih povezav. Gre za oris utrjene globalne povezanosti in zavesti o celosti sveta. Nekoliko drugače globalizacijo pojmuje Giddens (1990, 64), ki pravi, da je le-ta neposredna posledica modernizacije, ki jo označujejo okrepljeni svetovni družbeni odnosi, ki povezujejo oddaljene kraje na tak način, da zelo oddaljeni dogodki vplivajo na lokalno dogajanje in obratno. Ključni dejavniki, ki to omogočajo, pa so zlasti razvoj telekomunikacijske tehnologije, svetovna gospodarska integracija, politične spremembe, transnacionalna korporativna rast in kulturni učinki.

Rodhan, Nayef in Stoudmann (2006, 2) podajo splošno, vseobsegajočo definicijo globalizacije ko »proces, ki vključuje vzroke, potek in posledice transnacionalne in transkulturne integracije človeških in nečloveških dejavnosti. Gre za proces mednarodne

integracije, ki izvira iz izmenjave svetovnih pogledov, proizvodov, idej in drugih vidikov družbe in kulture.

Ne glede na različno pojasnjevanje vzrokov in posledic procesa globalizacije vsi avtorji v določeni meri priznavajo, da gre za relativno sodoben pojav, katerega ključna posledica je bolj povezan, "zgoščen" oz. integriran svet, v katerem prostorska dimenzija ne predstavlja več ločnice oziroma ovire za mnogovrstne družbene procese.

2.1. Vloga nacionalne države skozi vplive globalizacije

Kot navaja Rizman (2005, 580) je globalizacija kot ekstenzivni in intenzivni pojav postavila pod vprašaj tradicionalno samozadostnost in tako rekoč absolutno razumevanje vloge in pomena nacionalnih držav. Vzročno-posledično razmerje med globalizacijo in nacionalno državo še zdaleč ni enostavno ali enosmerno, poleg tega pa je neprestano odvisno tako od vpliva naključnih dejavnikov kot tudi od organiziranih oziroma politično načrtovanih posegov različnih nacionalnih in transnacionalnih igralcev. Svet je seveda še vedno organiziran državocentrično, kar pomeni, da nacionalne države v okvirih procesov globalizacije ostajajo najbolj privlačna oblika za izvajanje politične moči in vpliva s strani različnih družbenih akterjev. Navkljub postopnemu oženju svojih zgodovinskih nalog in pristojnosti so države dovolj prepoznavne in suverene pri izvrševanju svoje avtonomije, ki se odraža preko upravljaljskih aktivnosti osrednje oblasti, tudi na področju reprodukcije političnih in nacionalnih identitet.

Kljub temu pa dejstvo, da so v času globalizacije nacionalne države angažirane v večnivojskih in razpršenih omrežjih odločanja na vsakodnevni ravni, bistveno spreminja njihovo vlogo in način delovanja. V primerjavi z njihovo vlogo v preteklosti, ko je veljal centraliziran način odločanja in nadzora, je današnje stanje v tem smislu dosti manj pregledno. Ne moremo več govoriti o suverenih, nadsnacionalnih igralcih, ki bi izvrševali oblastno avtoriteto in bdeli nad reševanjem nakopičenih družbenih problemov, ampak gre za novo obliko hierarhije in dominacije, v kateri igralci na različnih ravneh družbene moči in vpliva poskušajo izvajati vpliv na globalni politični red. Moč nacionalnih držav tako danes ni več omejena na nacionalne vlade, saj si le-te prej absolutno suverenost delijo z različnimi transnacionalnimi (globalnimi), javnimi in zasebnimi organizacijami na različnih ravneh: na subnacionalni, nacionalni, regionalni in mednarodni (Rizman 2005).

2.2 Oblike globalizacije

Način, kako v znanstveno-raziskovalnem delu z globalizacijo pojasnjujemo družbene odnose, je seveda odvisen od področja raziskovanja. Prav zato je smotrno sam pojem podrobneje opredeliti v odnosu do teh področij. Najpogostejša klasifikacija razlikuje med politično, kulturno in ekonomsko globalizacijo (Beck 2000, 11):

- a) **Politična globalizacija** pojasnjuje zlasti vpliv sodobnih mednarodnih tokov (dobrin, kapitala, ljudi, znanja, informacij, orožja, kriminala, onesnaževanja, kulture, verovanj ipd.) na suverenost nacionalnih držav. Held in drugi (1999) denimo zagovarjajo tezo, da teritorialna suverenost nacionalne države, kot je opredeljena v t.i. Vestfalskem državnem sistemu, ter s tem moč in učinkovitost nacionalnih vlad vse bolj slabijo. To je posledica vse večje gospodarske in kulturne kohezije med državami, ki je nacionalne države ne morejo več nadzorovati, zato del svoje suverenosti prenašajo na mednarodne organizacije in povezave (npr. ASEAN, EU, NATO, OZN ipd.). Sodobna ureditev tako postaja vse bolj kompleksna, tekmovalna in hkrati povezana, v njej pa se meddržavni sistem vse bolj prepleta z novimi regionalnimi in globalnimi političnimi omrežji.
- b) **Kulturna globalizacija** predstavlja najbolj očiten in opazen vidik globalizacije, s katerim se neposredno soočamo vsi. Zajema nastanek in razvoj blagovnih znamk, vzpon globalnih kulturnih simbolov, ikon in izdelkov ter s tem razvoj "svetovne kulture". Je neposredna posledica globalnih gospodarskih aktivnosti, v katerih pomembno vlogo igrajo multinacionalna podjetja in mediji. Podobno kot v primeru politične globalizacije tudi kulturna globalizacija v določeni meri izpodriva tradicionalne nacionalne oz. skupnostne kulturne vzorce (Beck 2000, 42). Koncept skupnih kulturnih prepričanj in model vzajemnega sodelovanja med geografsko ločenimi prostori je posledica gibanja ljudi, idej, simbolov in znakov. Gre za vpliv kulturnih idej enega prostora na drugega, kar lahko opredelimo kot specifično obliko prostorsko-časovnega zgoščevanja (Held in drugi 1999, 330).

- c) **Ekonomska globalizacija** je običajno opredeljena kot proces rasti in prepletanja mednarodnih trgov blaga in storitev, finančnega sistema, korporacij in proizvodenj, tehnologije in konkurenčnosti. Ključni dejavniki vpliva so tako (1) liberalizacija kapitalskih tokov in deregulacija finančnih storitev, (2) odpiranje trgov za trgovino in investicije ter (3) razvoj in uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) v gospodarstvu (SURS). Podobno se pojem v skladu z definicijo Mednarodnega denarnega sklada nanaša na vse večjo medsebojno povezanost in odvisnost držav od čezmejnih transakcij (Held in drugi 1999, 330). Ekonomska globalizacija je torej proces, ki gospodarstva suverenih nacionalnih držav, ki so v preteklosti svoje gospodarske interese lahko ščitile tudi z uporabo nacionalnih regulativnih ukrepov (npr. preko fiskalne politike ali uvozno-izvoznih normativnih ukrepov), vse bolj podreja pravilom in trendom nadnacionalnih trgov oz. tokov.

2.3 Ekonomska globalizacija in delovanje organiziranih mednarodnih kriminalnih združb

Kot smo že omenili, globalizacija vpliva na vsa področja človekovega delovanja, zato organizirane kriminalne združbe pri tem niso nobena izjema. Sam pojem organizirane kriminalitete obsega združenje več oseb, katerih cilj je doseči monopolni položaj na določenem prostoru oz. pri izvajanju določene dejavnosti, pri čemer je osrednji namen in vodilo zagotavljanje premoženjske koristi oz. maksimizacije dobička članov združbe. Sodobne delujejo po podobnih načelih kot druga podjetja, ki so osredotočena na ustvarjanje dobička z odzivanjem na povpraševanje po določenem blagu ali storitvi na trgu. Globalizacija, ki jo opredeljujejo vse večje možnosti mednarodnih transakcij in prevozov tako predstavlja pomembno priložnost za velike zaslužke organiziranih kriminalnih združb, ki so vpletene v trgovino z ljudmi, drogami, orožjem, odpadki, finančne prevare in druge oblike mednarodne organizirane kriminalitete (Dobovšek in Drobnak 2011, 279). Po svoji obliki in organiziranosti so mednarodne kriminalne skupine izredno dinamične in kompleksne ter, tako kot vse druge oblike formalnih gospodarskih subjektov, odvisne od sprememb v družbenem gospodarskem življenju. Struktura organizirane kriminalitete je večplastna, njeno osnovno vodilo pa je, da je čim bolj neopazna in varna pred ukrepi organov odkrivanja in pregona. Organizirane skupine delujejo v obliki mrežnih povezav, ki so prožne in se vedno znova

prilagajajo zahtevam konkretnega stanja v okolju (Dobovšek 2009), kar predstavlja pomembno primerjalno prednost v odnosu do tradicionalnih nacionalnih oz. državnih institucij, ki se borijo proti tem skupinam.

Verjetno najbolj relevantno opredelitev globalnega delovanja organiziranih mednarodnih kriminalnih združb najdemo v poročilu Urada Združenih narodov za droge in kriminal (UNODC) z naslovom "Globalizacija kriminala". Poročilo je posledica vse večjega zavedanja mednarodne skupnosti glede nevarnosti in škode, ki jo povzročajo kriminalne dejavnosti na globalni ravni. Boj proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu je postal prioriteta nacionalnih vlad (uravnavanje preko akcijskih načrtov, medijsko ozaveščanje, moč nevladnih organizacij, ipd.), kar se odraža tudi na aktivnostih in naporih v okviru mednarodnih organizacij kot sta Organizacija združenih narodov in Svet Evrope (npr. skupina ekspertov za ukrepanje zoper trgovino z ljudmi – t.i. GRETA, ki deluje v okviru Sveta Evrope).

Poročilo podaja izčrpen seznam ključnih področij dejavnosti mednarodnih kriminalnih združb: trgovina z ljudmi, tihotapljenje migrantov, trgovina s kokainom in heroinom, orožjem, okoljskimi viri, ponarejenim blagom, pomorsko piratstvo in kibernetiski kriminal. Zlasti pri trgovini z ljudmi in različnimi vrstami blaga gre za vprašanje globalnih tokov na ravni posamezne oblike kriminalitete.

V skladu s Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu (UNTOC) predstavlja mednarodni organizirani kriminal vsakršno mednarodno kaznivo dejanje, ki ga storijo vsaj trije posamezniki z namenom pridobitve materialne koristi. Takšna definicija je široka in tako vključuje tudi tiste kriminalne združbe, ki se ukvarjajo z različnimi oblikami kriminala v katerih sodelujejo t.i. poklicni kriminalci.

Na razvoj mednarodnega kriminala vplivajo številni dejavniki. Poročilo UNODC tako med zgodovinskimi faktorji navaja zlasti konec hladne vojne, zmanjšanje števila državljskih vojn ter napredek procesa globalizacije. Slednja vpliva na prihodnje trende in premike na globalni ravni, tako z vidika demografskih in migracijskih premikov, urbanizacije, konfliktov in gospodarstva, kar vse vpliva tudi na delovanje kriminalnih združb. Tradicionalne hierarhične kriminalne skupine se postopoma preobražajo v celične strukture (podobno kot v primeru terorističnih mrež), ki v medsebojnem sodelovanju opravljajo vse tiste naloge, ki so jih v preteklosti opravljale rigidne kriminalne strukture (UNODC 2010, 3). V številnih državah kriminalne skupine in omrežja danes sodelujejo na transnacionalni ravni. Čeprav obstajajo indici, da gre za hierarhično strukturirane organizirane združbe, so te dejansko

vedno bolj mrežno organizirane. Dejavnosti izvajajo tako, da, kjer je to mogoče, posameznik ali manjše skupine delujejo samostojno, hkrati pa tvorijo del širše mreže, v katero so vpleteni tudi podjetniki, politiki, državni uradniki in drugi povezani deležniki (Dobovšek in Drobnak 2011, 280).

Organiziran kriminal je tako postal močno raznolik, globalen in je dosegel znatne makroekonomske razsežnosti. Nedovoljeno blago izvira iz enega kontinenta in se nato preko mednarodnih mrež transportira na ciljno tržišče na drugem koncu sveta. Mafijske združbe danes dejansko ne predstavljajo več lokalnega, ampak mednarodni problem. So grožnja varnosti, zlasti v obubožanih državah in državah, ki trpijo za posledicami konflikta. Kriminalne aktivnosti na globalni ravni nadalje spodbujajo korupcijo, se infiltrirajo v zakonite posle in politiko, s čimer ovirajo razvoj, blaginjo ter spodkopavajo učinkovito upravljanje sodobnih družbenih sistemov (UNODC 2010, 3).

2.4 Trgovina z ljudmi

2.4.1 Vprašanje človekovih pravic

Zgodovinsko gledano obstaja kar nekaj dokumentov, v katerih so človekove pravice omenjene posamično in posredno. Med najbolj znanimi so listina *Magna Charta Libertatum* iz leta 1215, zakon *Habeas Corpus* iz leta 1679, Bill of rights iz leta 1689, Virginijska deklaracija o pravicah iz leta 1776, znamenita Deklaracija o pravicah človeka in državljana iz obdobja francoske revolucije, ter mirovne pogodbe po prvi svetovni vojni (Jambreč in drugi 1988, 78). Človekove pravice kot jih poznamo danes pa so bile prvič omenjene v Ustanovni listini Združenih narodov (v nadaljevanju: UL ZN). Nastanek Mednarodne listine pravic (*International Bill of Rights*), ki pod enim imenom združuje Splošno deklaracijo človekovih pravic, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah in Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah so narekovali dogodki pred ustanovitvijo Organizacije Združenih narodov (v nadaljevanju : OZN), zlasti katastrofalne posledice druge svetovne vojne.

Nalogo priprave deklaracije je Generalna skupščina (v nadaljevanju: GS) leta 1946 (leta 1946 so Čile, Kuba in Panama predložile osnutek Človekovih pravic GS) naložila Ekonomskemu in

socialnemu svetu, ki je ustanovil Komisijo za človekove pravice. Ta se je poleg vsebinske priprave dokumenta morala ukvarjati tudi z različnimi in mestoma nasprotujočimi si interesi, ki so prihajali iz zahodne strani in socialističnega bloka. Na koncu so dosegli soglasje naj bo deklaracija splošna, kar prikazuje tudi kompromis med zahodnimi državami in Sovjetsko zvezo oz. državami pod njenim okriljem. Splošna deklaracija človekovih pravic je bila sprejeta 10. decembra 1948 in ni pravno zavezujoča, ima pa status avtoritativnega vodila (Cerar, Jamnikar, Smrkolj 2002, 39). Po sprejetju deklaracije je delo Komisije za človekove pravice zastalo, saj se je začela odvijati hladna vojna, proces dekolonizacije in Korejska vojna, kar je postalo prva skrb OZN. Kazati so se začele čedalje večje razlike med posameznimi državami v pojmovanju človekovih pravic in v njihovem uresničevanju. Poglavitni problem, ki je nastal, je bil ta, ali naj bodo ekonomske, socialne in kulturne pravice enakovredne tradicionalnim liberalnim vrednotam, pri čemer so se zahodne države postavile na stran liberalnim vrednotam, socialistične države in države Tretjega sveta pa so poudarjale pomembnost ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic. Po dolgi debati je leta 1952 Generalna Skupščina Komisiji za človekove pravice naročila, da sestavi dva pakta, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah in Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. Oba pakta sta bila sprejeta leta 1966, v veljavo pa sta stopila šele deset let zatem, saj je bilo za njuno veljavnost potrebno 35 ratifikacij (Cerar, Jamnikar, Smrkolj 2002, 40–41).

2.4.2 Splošna deklaracija človekovih pravic

Splošna deklaracija človekovih pravic (v nadaljevanju: SDČP) izhaja iz ciljev in načel Ustanovne listine OZN in je bila sprejeta 10. decembra 1948. Bila je sprejeta kot izraz skupnih ciljev in želja, kot vizija sveta, kakršnega bi si mednarodna skupnost želela. Že v sami preambuli SDČP je navedeno, da sta zanikanje in kršenje človekovih pravic pripeljala do barbarskih dejanj, ki žalijo človekovo dostojanstvo, zaradi česar je potrebno pravice človeka zavarovati z močjo prava (Uvod v SDČP). Kljub različnim pogledom na številna vprašanja povezana z opredeljevanjem človekovih pravic in svoboščin, so se člani pripravljalnega odbora, ki je deloval v okviru Komisije za človekove pravice, na koncu strinjali, da naj deklaracija vsebuje načelo nediskriminacije, državljanske in politične pravice ter socialne in ekonomske pravice. Dosegli so tudi soglasje, da naj bo deklaracija splošna, torej da pravice, opredeljene v dokumentu, avtomatično (tj. z rojstvom) pripadajo vsem ljudem, ne glede na

raso, spol, versko prepričanje ali drugo okoliščino in da so te pravice neodtujljive (Cerar, Jamnikar, Smrko 2002, 39).

Splošna deklaracija človekovih pravic tako na področju državljanskih in političnih pravic zagotavlja enake pravice vsem ne glede na raso, barvo, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakršnokoli drugo osebno okoliščino. Opredeli tudi pravico do življenja, prostosti in osebne varnosti, prepoveduje pa suženjstvo, mučenje in kruto nečloveško ravnanje. Deklaracija priznava pravico do priznanja pravne sposobnosti, zagotavlja enakost pred zakonom ter prepoveduje, da bi kdo bil samovoljno zaprt, pridržan ali izgnan. V deklaraciji je opredeljena je tudi pravica do pravičnega sojenja v primeru kakršnekoli kazenske obtožbe, določeno pa je tudi, da vsakdo, ki je obtožen kaznivega dejanja, velja za nedolžnega, dokler ni spoznan za krivega. Prepoveduje samovoljno vmešavanje v človekovo zasebnost ter priznava enakost moških in žensk pri uživanju pravic. Deklaracija opredeli tudi pravico do zasebnosti, pravico do posedovanja lastnine, pravico do svobode govora, vere, združevanja in svobode gibanja. Zagotavlja pravico do iskanja in uživanja pribežališča v drugih državah (mednarodna zaščita), pravico do državljanstva ter pravico do sodelovanja pri opravljanju javnih zadev. Na področju socialnih, ekonomskih ter kulturnih pravic pa SDČP zagotavlja pravico do socialne varnosti, varstvo pred nezaposlenostjo, enako plačilo za enako delo ter pravico do pravične in zadovoljive nagrade, ki njemu in njegovi družini zagotavlja človeka vreden obstoj. Prav tako deklaracija opredeljuje pravico do počitka in prostega časa, pravico do življenjske ravni, ki zagotavlja zdravje in blagostanje, pravico do izobrazbe ter pravico do udeleževanja v kulturnem življenju. V SDČP je med drugim opredeljena tudi pravica do skupnosti, v kateri je edino mogoč svoboden in popoln razvoj človekove osebnosti (Buergethal 1988, 26–28).

2.4.3 Koncept in oblike trgovine z ljudmi

Mednarodno definicijo trgovine z ljudmi najdemo v 3. členu Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu (3. člen). Protokol kot trgovino z ljudmi označuje dejavnosti, ki obsegajo novačenje, transport, premestitev, namestitev oz. sprejem oseb z namenom izkoriščanja. Dejavnosti se izvajajo z uporabo sile, grožnje ali izvrševanjem drugih oblik spornih metod, kot so goljufija, prevara, ugrabitev,

zloraba pooblastil oziroma ranljivosti ali dajanje oziroma prejemanje plačil ali koristi. Kot osrednje oblike izkoriščanja žrtev trgovine z ljudmi protokol izpostavlja izkoriščanje za namene prostitucije ali drugih oblik spolnega izkoriščanja, prisilno opravljanje dela ali storitev, suženjstvo in suženjstvu podobna stanja, služabništvo ali odstranitev organov.

Izvajanje vseh navedenih oblik trgovine z ljudmi zahteva dobro premišljen, delujoč in fleksibilen organizacijski ustroj kriminalnih združb. Ne glede na obliko izkoriščanja verigi preprodajalcev vedno pojavljajo nekatere ključne vloge, denimo oseba, ki izvaja rekrutacijo žrtev (bodisi ugrabitelj, prodajalec, kupec), prevoznik, oseba, ki začasno namesti žrtve, sprejemnik, izkoriščevalec, ponarejevalec osebnih dokumentov idr. (CEPOL 2011).

Bolj specifično vloge posameznih členov organiziranih skupin in posameznikov, vključenih v trgovino z ljudmi, opredeljuje Europolova ocena ogroženosti zaradi organiziranega kriminala – OCTA (Europol 2009), ki razlikuje med (a) rekruterji in posredniki; (b) tistimi, ki so odgovorni za tihotapljenje in transport; (c) tistimi, ki zagotavljajo ponarejene in spremenjene identitete za potovalne dokumente; (d) tistimi osebami, ki podkupujejo državne uslužbence in vzdržujejo stik s podkupljenci; (e) tistimi, ki sodelujejo pri zagotavljanju, upravljanju varnih lokacij; (f) zvodniki; lastniki prostorov, kjer žrtve izkoriščajo (bari, nočni klubi, bordeli, tovarne, hoteli, gradbišča, kmetije); (g) vodji delavcev; (h) tistimi, ki skrbijo pri zbiranju, dobavi in distribuciji dobička pri trgovini z ljudmi; (i) tistimi, ki zavestno sodelujejo pri pranju denarja ter upravljanju s sredstvi in prihodki kriminala; (j) tistimi, ki preko korupcije poskrbijo za vpletenost uradnikov in pravnih svetovalcev. Gre torej za dolgo in kompleksno verigo vpletenih akterjev, ki niso le pripadniki kriminalnih skupin v tradicionalnem smislu (mafijske združbe), temveč v okviru svojih rednih delovnih nalog z zlorabo položaja oz. informacij pospešujejo ali lajšajo delovanje teh združb v zameno za materialno korist (t.i. kriminal belih ovratnikov) (Europol 2009).

2.4.4 Globalne razsežnosti trgovine z ljudmi

Oprelitev vlog različnih akterjev, ki omogočajo oz. izvajajo dejavnosti trgovine z ljudmi je neločljivo povezana z opredelitvijo žrtev. Žrtve pogosto prihajajo iz držav in regij, ki so izpostavljene težkim gospodarskim razmeram in drugim dejavnikom, ki vplivajo na to, da žrtev potisnejo v trgovino z ljudmi. Tipično žrtev trgovine z ljudmi opredeljuje vrsta življenjskih in bivanjskih stisk, kot so pomanjkanje izobrazbe, osebnih odnosov, revščina, brezposelnost, zlorabe v družinskem okolju itd. Vse te situacije povečujejo željo po odhodu z

namenom izboljšanja psihosocialnega ali materialnega statusa. Ne glede na to, pa poleg stereotipnih predstav žrtev obstaja tudi nešteto posameznikov, ki ne ustrezajo temu opisu. Tudi posamezniki z visoko izobrazbo, ki so v delovnem razmerju in tako finančno stabilni, so lahko, ranljivi in lahko zato postanejo žrtve trgovine z ljudmi. Dejavniki, ki posameznika v teh primerih pripeljejo do ogrožajoče situacije so lahko predvsem želja po večji svobodi gibanja, delo ali študij v tujini in samozaupanje. Skupni imenovalec vsem žrtvam je prevara, temelječa na virtualni obljudi dobrih delovnih pogojev, visoke plače, lepega življenja in dobrih ekonomskih pogojev v ciljni državi (Dobovšek in Drobnak 2011, 280).

Posebna delovna skupina Združenih narodov za to področje problematiko opisuje kot globalno obliko sodobnega suženjstva, v katerih je žrtev več kot jih lahko naštejemo v vseh 400 letih čezatlantske trgovine s sužnji. Trgovina z ljudmi je zato postala tudi zelo dobičkonosen posel in po nekaterih ocenah trenutno predstavlja tretji največji vir dohodka organiziranih kriminalnih združb, njen obseg pa narašča hitreje od nezakonite trgovine z orožjem in drogami (CEPOL). Gre za kriminalno dejavnost z relativno majhnim tveganjem in visokimi dobički, saj so dejavnosti, v katere so žrtve potisnjene, pogosto infiltrirane v zakonite posle, poleg tega pa se številni posamezniki sploh ne prepoznajo kot žrtve. Po oceni Mednarodne organizacije dela ustvari trgovina z ljudmi več kot 30 milijard dolarjev letnega dobička po svetu, in to ne glede na to, da je med državami in pristojnimi organi, ki delujejo okviru teh držav, zaznati vse večjo ozaveščenost glede potreb po učinkovitem pregonu tega družbenega pojava (ILO 2015).

2.4.5 Ekonomski vidiki in vplivi globalizacije na področje trgovine z ljudmi

Koncept "zgoščevanja" oz. "krčenja" sveta ustvarja globalno skupnost, katere pomembno gibalno je transfer oz. gibanje ljudi, ki je lahko tako prostovoljno kot tudi prisilno. Tovrstna kondenzacija sveta je, kot smo že pojasnili, posledica globalizacije, le-ta pa je pomembno zaznamovala tudi področje trgovine z ljudmi. Postala je bolj dobičkonosna in hitro rastoča kriminalna aktivnost. Seveda vse oblike suženjstva in izkoriščanja, ki predstavljajo končno manifestacijo trgovine z ljudmi, niso zgolj posledica globalizacije, ampak so rezultat zgodovinskega razvoja in človekovega hrepenenja po zagotavljanju maksimalne materialne koristi; vsekakor pa je trgovina z ljudmi del procesa globalizacije, ki omogoča funkcionalno povezovanje razpršenih gospodarskih dejavnosti oziroma sistemov. Kevin Bales (v Brewer

2009, 46) za ilustracijo tega fenomena uporabi primer ženske, ki je rekrutirana na Tajskem in nato transportirana v drugo državo kot spolni suženj; dobiček, ki ga kriminalna združba ustvari iz te dejavnosti se nato vrne na Tajsko in investira v t.i. "bordel" gospodarstvo.

Glede na to, da je proces globalizacije posebej izrazit zlasti na področju gospodarskih aktivnosti, to velja tudi za vse oblike nezakonitega poslovanja. Vse bolj povezano in soodvisno svetovno gospodarstvo omogoča razcvet trgovine z ljudmi, zato za postaja še bolj dobičkonosna, kot je bila čezatlantska trgovina s sužnji (slednja je celo predstavljala miselni koncept za pojasnjevanje zgodnje ekonomske globalizacije). Tako takrat kot danes gre pri trgovini z ljudmi za vprašanje ponudbe in povpraševanja, ki ga poganjajo raznovrstni družbenoekonomski dejavniki (Brewer 2009, 47). Za razumevanje tržnih mehanizmov, ki spodbujajo ali olajšujejo delovanje trgovcev z ljudmi, je tako potrebno poznavanje delovanja globalnega gospodarstva, ki temelji na povpraševanju po proizvodu (tj. ljudeh) in oblikovanju ponudbe za zadovoljitev teh potreb. Trgovina z ljudmi se je tako vzpostavila kot poseben segment neformalnega gospodarstva, ki ostaja pogosto neopažen, nejasen in nestabilen (zlasti ko gre za nestalne oblike zaposlovanja z namenom delovnega izkoriščanja). Delodajalec namreč z zmanjševanjem stroškov delovne sile in pretiranim izkoriščanjem zaposlenih postaja konkurenčnejši, njegovi zaposleni pa postajajo sodobni sužnji, ki so jim kršene ali popolnoma odvzete pravice do svobodnega in dostojanstvenega življenja (Dobovšek in Drobnak 2011). Trgovina z ljudmi je eden najbolj negativnih stranskih učinkov globalnega kapitalizma in je neposredna posledica škodljivih neenakosti, ki se širijo s procesom globalizacije v primerih poglobljanja revščine na podeželju, zmanjšanja ekonomske zmožnosti revnih, prehajanja bogastva in virov iz revnih gospodarstev v bogata ter široke erozije resničnih človekovih svoboščin v razvitem svetu (Kara v Dobovšek in Drobnak 2011, 279).

Polakoff (v Brewer 2009, 47) trdi, da je ekonomska globalizacija pripeljala do neke oblike "globalnega apartheida" in s tem pojava "četrtega sveta", ki ga naseljujejo milijoni brezdomcev, zaprtih oz. nesvobodnih, osiromašenih in drugače socialno izključenih posameznikov. Žrtve trgovine z ljudmi so vse pogosteje rekrutirajo iz tega neizčrpnega bazena posameznikov, ki so se znašli v brezizhodni situaciji, zato lahko do določene mere ekonomsko globalizacijo označimo tudi kot krivca za spodbujanje trgovine z ljudmi ter rast prekomernega števila potencialnih (tj. socialno ogroženih) žrtev. Dobovšek in Drobnak (2011, 278–279) v povezavi s tem celo govorita o svojevrstnem družbenem pojavu, ki ga obvladujejo kriminalne organizacije, pospešuje pa ga naraščajoča revščina v svetu. Kot ključni problem izpostavljata dva dejavnika, ki vplivata na pojavnost te vrste kriminalitete –

prisotnost in organiziranost samih kriminalnih združb in pa nepravilne ekonomske razlike v svetu. Gre za globalni problem, v katerem se izkazuje kompleksna matrica držav izvora, tranzita in namembnosti, poleg tega pa nanjo vpliva aktualna konstelacija mednarodnih odnosov ter stanje globalne varnosti in gospodarstva. Ob tem trgovina z ljudmi predstavlja tudi za kršitev temeljnih človekovih pravic posameznika, pri katerih se izkorišča ranljive osebe za namene spolnega izkoriščanja in izkoriščanja delovne sile s strani kriminalcev, katerih glavni namen je pridobivanje finančne koristi.

Pogled v prihodnost kaže, da bodo v luči nadaljnega procesa globalizacije in ohranjanju razlik med razvitim in nerazvitim svetom številke še naraščale. Globalizacija namreč spodbuja soodvisnost med državami zaradi trgovinskih in finančnih tokov ter spodbuja promet z dobrinami. Komparativne prednosti poceni delovne sile v državah v razvoju z vidika zagotavljanja konkurenčnosti cen na svetovnem trgu so že imele za posledico različne oblike izkoriščanja ljudi z namenom pridobitve gospodarske koristi. To je zlasti problematično v nekdanjih agrarnih družbah, kjer ljudje nimajo možnosti izobraževanja oz. pridobivanja ustreznih spretnosti za zagotovitev lastnih sredstev za preživetje, s čimer so postali izključeni iz globalnega trga delovne sile. Vsi ti procesi, zlasti pa potreba po poceni delovni sili, so imeli za posledico selitev proizvodnih zmogljivosti v države v razvoju in tem dali nov zagon delovnemu izkoriščanju (Brewer 2009, 47).

3 POLITIKA BOJA PROTI TRGOVINI Z LJUDMI V SLOVENIJI

3.1 Ključni politični akterji

Javno politiko, ki obsega tudi področje generalne pomoči žrtvam trgovine z ljudmi, oblikujejo in izvajajo javnopolitični akterji (Kustec Lipicer 2007, 184), ki se delijo na vladne odločevalce (različni državni organi in institucije Republike Slovenije) in izvrševalce ukrepov.

3.1.1 Državni organi in institucije, ki so v Republiki Sloveniji pristojne za področje boja proti trgovini z ljudmi

Za sprejetje novih zakonov ter določitev smernic na področju trgovine z ljudmi sta pristojni Ministrstvo za notranje zadeve ter Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Njuna naloga je predvsem določitev finančnih okvirjev pri financiranju programov, ki jih izvajajo nevladne organizacije, denimo:

- Uvajanje mehanizmov za prepoznavanje, pomoč in zaščito žrtev trgovine z ljudmi in /ali spolnega nasilja v postopkih priznanja mednarodne zaščite v Sloveniji oz. t.i. PATS (*Project Against human Trafficking and Sex and gender based violence*),
- (Re)integracija žrtev trgovine z ljudmi – EQUAL,
- Oskrba žrtev trgovine z ljudmi.

Pomembno vlogo pri oblikovanju politik boja proti trgovini z ljudmi ima tudi Vlada Republike Slovenije, katere predstavniki sodelujejo tudi v okviru posebne medresorske delovne skupine na tem področju. Omenjena skupina omogoča vsem vpletenim deležnikom, torej tudi vladi, sodelovanje pri opredeljevanju njenih nalog in izvajanje zastavljenih ciljev oz. akcijskih načrtov (Vlada.si 2015).

3.1.2 Izvrševalci ukrepov mehanizmov na področju boja proti trgovini z ljudmi v Republiki Sloveniji

Izvrševalci ukrepov in mehanizmov, ki temeljijo na uradnih nacionalnih politikah boja proti trgovini z ljudmi, so naslednji:

- Medresorska delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi,
- nacionalni koordinator za boj proti trgovini z ljudmi (trenutno je to mag. Sandi Čurin) in
- nevladne organizacije.

Ključno vlogo igrajo prav nevladne organizacije, ki v večini žrtve spremljajo, pomagajo z različnimi vzvodi in nenazadnje na najbolj human način pomagajo žrtvam iz situacij, ki so za večino nepredstavljive (Čurin 2015). V Sloveniji sta pomembnejši nevladni organizaciji, ki sta prisotni na področju boja proti trgovini z ljudmi, zlasti:

- Društvo Ključ (predvsem v vlogi oskrbe žrtve, priprave na morebitno pričanje in osnovno svetovanje, ki bi morebitni žrtvi olajšalo situacijo) in

- Slovenski Karitas (v vlogi oskrbovalca nastanitve).

Moč in vpliv nevladnih organizacij sta včasih spregledana. Gre za temeljni steber v boju proti trgovini z ljudmi. Skupna točka obeh omenjenih nevladnih organizacij je pomoč in vzpostavitev „normalizacije“ življenjskih pogojev za žrtve (Čurin 2006, 25). Sodelovanje med Ministrstvom za notranje zadeve ter nevladnimi organizacijami (Društvo Ključ in Slovenska Karitas) je vzpostavljeno na sporazumu o sodelovanju na področju zagotavljanja pomoči žrtvam trgovine z ljudmi v Sloveniji (Vlada RS 2004, 11).

Kot so pri oskrbi ključne nevladne organizacije, je pri identifikaciji žrtve pomembna policija in v nadaljevanju tožilstvo. Prav zaradi dejstva, da so tematike prostitucije, migracij in trgovine z ljudmi močno prepletene, so bili potrebni določeni dodatni programi, ki so pristojne uslužbenke policije ustrezno usposobili za delo na tem področju, zlasti z namenom lažje prepoznave oziroma identifikacije morebitnih žrtev (Peršolja 2005, 50–52). V naslednjem koraku pa je prav policija dolžna, v skladu s 148. členom Kazenskega zakonika, obvestiti tožilstvo o morebitni žrtvi in sprožiti postopke v zvezi s tem. Žrtve imajo v tem postopku pravico do tolmača in dobo razmisleka, ali se bodo odločile za sodelovanje s pristojnimi organi ali ne (Dobovšek in Kranjc 2006, 77–79).

3.2 Kazenski zakonik (KZ-1)

Trgovina z ljudmi je kot kaznivo dejanje opredeljena v Kazenskem zakoniku. Ta v 113. členu določa kazen od enega do desetih let zapor za tise osebe, ki so vpletene v katerokoli fazo trgovine z ljudmi z namenom izkoriščanja (bodisi novačenje, kupovanje, prevzem, nastanitev, transport, prodajo, izročitev, nadzor ipd.), pri čemer kriminalizira tudi dejavnosti oseb, ki so posredovale pri teh aktivnostih. Kot oblike izkoriščanja Kazenski zakonik opredeljuje prisilno delo, suženjstvo ali služabništvo, prostitucijo in druge oblike spolnih zlorab, trgovino s človeškimi organi, tkivi ali krvjo. Pri določanju kazni za ta kazniva dejanja pozna Kazenski zakonik tudi določene oteževalne okoliščine, ki lahko kazen podaljšajo na tri do petnajst let. To velja za primere, ko je žrtev izkoriščanja mladoletna oseba, ali pa ko je za izvršitev dejanja uporabljena sila, grožnja, preslepitev, ugrabitev ali zloraba položaja. Kot posebna oblika oteževalne okoliščine je predvidena prisilna nosečnost ali umetna oploditev. Enako velja za primere, ko gre za organiziran kriminal oziroma ravnanje, ki storilcu prinaša veliko premoženjsko korist.

Na omenjeni člen Kazenskega zakonika je v Sodni praksi podan komentar, ki pojasnjuje, da umestitev 113. Člena v zakonik, ki opredeljuje kaznivo dejanje trgovine z ljudmi, izhaja iz obstoječih mednarodnih obveznosti RS in tudi konkretnih predlogov rešitev, ki so se razvili tako v teoretičnih, kot praktičnih vidikih ukvarjanja s to problematiko. Komentar pojasnjuje, da je prvi odstavek omenjenega člena pravzaprav usklajen s 37. členom t. i. Istanbulske konvencije, v skladu s katerim morajo biti prisilne zakonske zveze kriminalizirane (poleg omenjenega člena v slovenskem Kazenskem zakoniku KZ-1 to opredeljuje tudi 132. člen, ki govori o kaznivem dejanju prisiljenja). V praksi je tako prisilna poroka, kljub temu, da ni izrecno opredeljena kot zakonski znak, vsebinsko vključena v 113.

3.3 Direktiva 2011/36/EU

Mejnik pri pravnem urejanju problematike trgovine z ljudmi predstavlja Direktiva 2011/36/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. Aprila 2011 o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej ter zaščiti njenih žrtev in o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2002/629/PNZ. Direktiva je bila sprejeta na podlagi predloga EU Komisije iz marca 2010. Gre za dokument, ki sta ga v procesu soodločanja sprejela Evropski parlament in Svet EU. Namen direktive je bil nadgraditi ukrepe iz leta 2002 v skladu z novimi trendi v globalnem smislu in doseči čim višje mednarodne standarde v okviru EU za bolj transparentno borbo proti trgovini z ljudmi. Gre za pravni akt, katerega osrednji cilj je doseči obvezujoče norme za preprečevanje trgovine z ljudmi, zagotavljanje učinkovitega pregona storilcev in zaščito žrtev v skladu z enotnimi evropskimi standardi. Direktiva temelji na ključnih mednarodnih dokumentih kot sta Protokol Združenih narodov iz leta 2002 za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroci (Konvencija ZN o mednarodnem organiziranem kriminalu) in Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi iz leta 2005.

3.3.1 Procesi preiskovanja in pregona

Definicija kaznivih dejanj v povezavi s trgovino z ljudmi je opredeljena v 2. čl. Direktive 2011/36/EU. 1. odstavek tega člena navaja naklepna dejanja, med drugim tudi upoštevajoč

ranljivost in neupoštevanje soglasja "žrtve" s katerimi se doseže nadzor nad njo z namenom izkoriščanja. V primerih ko so žrtve otroci, se obravnava kot kaznivo dejanje četudi ni bilo uporabljeno nobeno od navedenih sredstev iz 1. odstavka.

Zgodovina transpozicije tega člena v nacionalno zakonodajo sega v leto 2004, ko je Slovenija ob vstopu v EU ratificirala t.i. Palermo protokol in Konvencijo ZN proti čezmejnemu organiziranemu kriminalu. Tako je bil prvič v zgodovini slovenske zakonodaje vnesen člen, ki je opredeljeval »trgovino z ljudmi«. V nadaljevanju je bil nekoliko dopolnjen, nazadnje novembra 2011 ravno zaradi potreb omenjene direktive.

Direktiva v 4. čl. opredeljuje podroben princip določanja kazni tako za fizične kot pravne osebe, prav tako pa opredeljuje kvalificirano obliko kazenskega dejanja v primerih posebej ranljivih žrtev, hudodelskih združb, naklepa in uporabo hudega nasilja. V kolikor to kazensko dejanje storijo javni uslužbenci se jim to šteje za oteževalno okoliščino. Kaznivost je opredeljena z najvišjo zaporno kaznijo, ki je najmanj 5 let, oziroma najmanj 10 let, ko gre za prej omenjeno kvalificirano obliko oteževalnih okoliščin.

V Sloveniji zaznavamo prve obsodilne sodbe za kazniva dejanja trgovine z ljudmi šele v letu 2009, kar je rezultat epiloga kazenskih primerov predhodnih let. Število sodb se z leti zvišuje, kar kaže na proces prepoznavne fenomena trgovine z ljudmi v RS, ki je sicer dolgotrajen, vendar učinkovit.

Odstop od pregona ali neuporaba kazni za žrtve, t.i. "*nonpunishment clause*", daje možnost pristojnim organom, da žrtev trgovine z ljudmi ne preganjajo ali kaznujejo zaradi njihove vpletenosti v dejanja, ki so jih bili prisiljeni izvesti zaradi dejstva, da so bile žrtve katerega koli dejanja iz 2. čl. Namen te določbe je zaščititi njihove človekove pravice, izogniti se nadaljnji viktimizaciji in jih vzpodbuditi, da pričajo v kazenskih postopkih zoper storilce.

3.3.2 Ukrepi za preprečevanje trgovine z ljudmi

Preprečevanje trgovine z ljudmi je opredeljeno v 18. členu Direktive 2011/36/EU, ki predvideva nabor ukrepov, ki jih morajo sprejeti države članice za uspešno izvajanje preventivne dejavnosti. Prvi sklop ukrepov, ki jih predpisuje direktiva, se nanaša na splošno področje izobraževanja in usposabljanja. Te aktivnosti morajo biti usmerjene v zmanjševanje oz. odvrčanje od povpraševanja po storitvah, ki jih opravljajo žrtve trgovine z ljudmi. Drugi

sklop ukrepov se nanaša na izvajanje informacijskih kampanj in aktivnosti za ozaveščanje javnosti, razvoj in izvajanje raziskovalnih in izobraževalnih programov. Vsi ti ukrepi se morajo izvajati v sodelovanju z relevantnimi deležniki, zlasti civilno družbo oz. nevladnim sektorjem, usmerjeni pa morajo biti v izboljšanje osveščenosti ljudi glede nevarnosti, ki jih prinaša trgovina z ljudmi, in posledično zmanjševanje tveganja za ranljive skupine ljudi (predvsem otrok), da postanejo žrtve. Tretji sklop ukrepov obsega izgradnjo kadrovske kapacitete za potrebe uspešnega preprečevanja trgovine z ljudmi. Tu je mišljeno zlasti usposabljanje in izpopolnjevanje uradnikov, ki se pri svojem delu srečujejo s tovrstno problematiko, kot so socialni delavci, policisti, psihologi, uradniki na uradih za priseljevanje in podobno. Ti ljudje pogosto vzpostavijo prvi stik z žrtvijo, zato je pomembno, da ta tveganja prepoznajo in se naučijo ustreznega ravnanja v tovrstnih situacijah. Zadnji sklop ukrepov, ki jih določa 18. člen, zadeva pobudo državam članicam za prenovo kazenske zakonodaje, s tem da se kot kazniva dejanja trgovine z ljudmi opredeli tudi uporaba oz. izkoriščanje storitev, ki so predmet izkoriščanja, v primeru, ko posameznik ve, da je določena oseba žrtev trgovine z ljudmi.

Gre za tako imenovane "mehke" ukrepe, katerih izvedba se ureja v sekundarni zakonodaji, strategijah, akcijskih načrtih in drugih aktih. Posebno pozornost velja nameniti 4. odstavku, ki se ga direktiva posebej dotika v 23. členu (Poročanje), kjer mora Komisija poročati o napredku države članice v kontekstu zmanjševanja povpraševanja po storitvah žrtev trgovine z ljudmi.

3.3.3 Poročanje o ukrepih/procesih

Aktivnosti poročanja o izvedenih ukrepih oziroma procesih na področju trgovine z ljudmi med različnimi državami članicami EU niso povsem enotne. Evropska komisija se izrecno ne želi opredeliti, kako naj bo vzpostavitev sistema urejena, temveč to prepušča posameznim državam članicam. Dejstvo je, da se od nacionalnega poročevalca pričakuje neodvisnost, upoštevanje vidikov civilne družbe ter dostopnost do vseh podatkov in informacij (tudi statistik) za namen objektivnega poročanja ter preučevanja trendov. Nekatere države imajo vzpostavljen sistem služb neodvisnega poročevalca, naj si bo v okviru varuha za človekove pravice ali posebnega urada poročevalca izven strukture vlade, spet druge države imajo

posebej ustanovljene vladne službe ali nacionalne komisije kot politična telesa z vzpostavljeno strukturo sekretariata, ki skrbi za izvedbo.

3.4 Zakonodajna ureditev v Sloveniji

Ustava Republike Slovenije, ki je zagledala luč sveta leta 1991, predstavlja prelomno točko v slovenski zgodovini, saj je Slovenija kot samostojna država s tem prvič vzpostavila demokratičen politični sistem, temelječ na vladavini prava in spoštovanju človekovih pravic. Vse od časov Karantanije pa do sprejetja Republike Slovenije v Organizacijo združenih narodov (22. maja 1992) je bila pot, ki je vodila v sprejem ustave kot svobodomiselnega projekta napisanega v duhu »pomladnega časa«, burna. Razmerje med pesništvom in politiko, korelacijo med abstraktnim in tradicionalnim, ravnotežje med *poiesis in politeia* simbolno ponazarja začetke in temelj današnje Ustave RS.

Slovenija je imela ključno prednost pred ostalimi, tudi »na novo« ustanovljenimi Ustavami. Šlo je za mlado, novo nastajajočo državo, ki pa je lahko opazala, kako so se ostale države soočale s tovrstno tranzicijo in postavljanjem sistemov oziroma izgradnjo temeljev demokratične ureditve. Primerjava z državami, kot sta ZDA in Skandinavija, je pokazala, kako so se tam ustavni instituti oblikovali dlje, na podlagi političnih in socialnih bojev. Nemčija in Italija kot vojni poraženki med drugo svetovno vojno po drugi strani pa sta morali znova sestaviti ustavno demokracijo (prehod iz totalitarnih v demokratični sistem). Prav Slovenija, ki je veljala kot »zamudnik« v postavljanju novih ustavnih sistemov, je izkušnje ostalih narodov upoštevala in te izkušnje uporabila kot svoj temelj, ki je izražen v temeljnem določilu slovenske ustave v 3. člen, ki pravi, da ima v Sloveniji oblast ljudstvo. Načelo suverenosti ljudstva se izraža preko dejstva, da nobena druga instanca ne more uveljavljati oblasti, le ljudstvo.

Sociološka podlaga, ki je botrovala zametkom ustave, je ključna za razumevanje pomena tega temeljnega pravnega akta v povezavi z bojem proti trgovini z ljudmi v Sloveniji. Na raziskave oprte sociološke razprave so vplivale na oblikovanje ustavnega procesa tako pri ureditvi državne blaginje na eni strani ter gospodarstva na drugi. Kljub začetnim težkim in sprva nesprejemljivim okoliščinam, da bi sociološki temelji do te mere botrovali političnemu dokumentu, si je intelektualna elita izborila določen položaj in tako predstavila svoje osnutke današnje ustave.

Perenič (Grad, Pristan, Perenič 2006) meni, da mora ustava v središču ohraniti spoštovanje človekovih pravic, pri čemer mora izoblikovati jasne pravne omejitve državnih oblasti in njenega represivnega aparata. Če ti pogoji niso vzpostavljeni, potem ne govorimo o ustavi, temveč o sredstvu oblasti za omejevanje družbe.

Prav Perenič (Grad, Pristan, Perenič 2006) je poudarjal pomembnost in bit ustave (vsake), kot tudi ustanovitev in ureditev države ter natančno opredelitev človekovih pravic. Splošna deklaracija človekovih pravic poudarja pomembnost in »naravnost« dostojanstva in naravnih, enakih pravic. Vsi ljudje se rodijo svobodni in ta miselnost je bila temeljna nit gibanja za ustavno demokracijo tudi pri tvorbi slovenskega ustavnega dokumenta. Kljub neobvezujočemu sprejetju Splošne deklaracije je deklaracija temelj današnjega dokumentiranega gradiva, ki poudarja in vedno znova (v realnem pomenu) osmišlja vsako besedo, zapisano kot univerzalno izhodišče, ko je govora o temeljnih človekovih pravicah (Grad, Pristan, Perenič 2006).

Evropska konvencija po drugi strani je dokument, ki je služil kot glavno izhodišče avtorjem slovenske Ustave. Z ratifikacijo je postala dokument notranjega prava. Ta sodni mehanizem s sedežem v Strasbourgu vzpostavlja mednarodni tribunal, ki razsoja (na višji stopnji) o človekovih pravicah in svoboščinah (Grad, Pristan, Perenič 2006).

Ustava in svoboda se dotikata in opisujeta ključne koncepte pisanja Ustave, njenega nastanka, okoliščin, nenazadnje tudi različnih izpostavljenih kritičnih vidikov. Največ kritik je dobila sama ponotranjitev ustave in ne uveljavljanje njenih temeljnih vrednot. Dokument je nastal v nepredvidljivih okoliščinah, z manjšo podporo, kot jo danes poudarja marsikateri politik, kljub temu, pa je napisan s strani t. i. zlate generacije ustavnih pravnikov in kot celota predstavlja dober in učinkovit dokument (Grad, Pristan, Perenič 2006). Jambrek legitimnost ustavnega besedila utemeljuje z besedami: "Prav imajo tisti, ki pravijo, da se je ljudstvo odločilo za demokracijo in za novo ustavo."

Ustava poseblja in temelji na nacionalni enotnosti, v besedilo pa je inherentno vpet duh časa oz. tendenca po samostojni državi in želja po vstopu v evropsko okolje. Slovenija se je spogledovala z Evropo skozi svojo celotno zgodovino, vendar so se ti pogledi osredotočili na čas pred in po letu 1990, saj gre za obdobje, ki se je razlikovalo v razumevanju temeljnih ustavnih dokumentov in nadalje tudi v ostalih stvareh (Grad, Pristan, Perenič 2006).

Jean Monet kot predhodnik ideje o »skupni Evropi« je z zametki Evropske skupnosti za premog in jeklo začel idejo o nekakšni evropski zavesti (kot evropski nadsacionalni

federaciji). Leta 1958 je sledila vzpostavitev Evropske gospodarske skupnosti, pod imenom *Rimska pogodba*, leta 1986 pa je sledil enotni evropski akt in pridružitve šestih novih članic (Združeno kraljestvo, Danska, Irska, Grčija, Portugalska, Španija). S tem aktom se začnejo širiti pristojnosti socialne politike, zametki usklajevanja zunanje politike in program enotnega evropskega trga. Proces se je nadaljeval v različne smeri in je posegal v različne javnopolitične sfere. Ključne novosti so se nanašale na področje pravosodja in monetarne politike, ki je vse bolj pridobivala na pomenu. Z Maastrichtsko pogodbo nastane dejanska »*Pogodba o Evropski zvezi*«, utemeljena na Evropski skupnosti, sodelovanju na prej omenjenem področju pravosodja in skupni zunanji varnostni politiki. Izključeno je obrambno sodelovanje, ki ostaja v domeni posamezne države.

Slovenija kot država pristopnica je bila deležna vseh zgoraj navedenih korakov, vse od pridruženega članstva, vstopa v Schengensko območje ter vstopa v skupno euro valuto.

Potreba po vzpostavitvi evropske skupnosti izhaja iz izkušenj druge svetovne vojne. Ta je pustila Evropo kot razpadli kontinent, ki je doživel najstrahotnejšo obliko meddržavnega, med-totalitarnega in medverskega razlikovanja ter nasilja. Povojna Evropa je potrebovala tesno sodelovanje in prepletanje držav tako na gospodarskem, političnem in monetarnem področju (danes je situacija v zadnjih letih skorajda obrnjena na glavo – prevelike razlike med državami, sankcije, IMF, vse to je botrovalo k trenutnemu skorajšnjemu razpadu in omaganju Unije kot take). Vse to je bilo prvič dano na preizkušnjo prav v letu 1991 po razpadu Jugoslavije in nestabilnosti na področju celotnega Zahodnega Balkana. Le nekaj mesecev kasneje se zgodi isto s Sovjetsko zvezo. Hladna vojna, ki je opredeljevala sedemdeseta in osemdeseta leta je bila nenadoma pozabljena, saj je ruski imperij doživljal hude pretese. Še danes se Evropska unija sooča z visoko stopnjo brezposelnosti, še posebej v času recesije, ki se kar nekako ne konča. Prihodnost se zdi negotova. Ne le Grčija, ki zadnje čase buri duhove, tu sta tudi Španija in Portugalska, ki imata ogromen porast nezaposlenih mladih, balkanski nemiri, tako Makedonija kot Kosovo sta v zadnjem času ponovno zaznamovani z notranjimi konflikti. Ukrajinska kriza, če se premaknemo na drugi del Evrope, in interni boj za prevlado na področju jedrske politike (Rusija *versus* ZDA-a) prav tako zaznamujejo današnjo globalno geopolitično situacijo. Vse to botruje k vprašljivi prihodnosti Unije, kot jo poznamo danes. Demokracija, a na podlagi kakšne cene? Spremljamo vedno večji prihod ljudi, s tem pa se povečuje strah pred možnostjo izkoriščanja, različne kriminalne združbe dobro služijo na račun ranjenih in nenazadnje, možnost trgovine z ljudmi je v takih okoliščinah vedno večja (Grad, Pristan, Perenič 2006).

Republika Slovenija se je v boj proti trgovini z ljudmi aktivno vključila že leta 2001 z oblikovanjem Medresorske delovne skupine (v nadaljnjem besedilu: MDS) in imenovanjem Nacionalnega koordinatorja, ki vodi to skupno. Trenutno te naloge opravlja mag. Sandi Čurinom na Ministrstvu za notranje zadeve. Z razvojem dogodkov in vse večjim obsegom nalog se je vloga MDS in nacionalnega koordinatorja vse bolj osredotočala usklajeno in aktivno delovanje vseh nacionalnih akterjev na tem področju. Na ta način je izražena pripravljenost in politična volja za boj proti trgovini z ljudmi.

3.4.1 Zakonodajna ureditev področja trgovine z ljudmi v Republiki Sloveniji

Potreba po posebni zakonodaji oziroma vsaj natančnejši opredelitvi trgovine z ljudmi v obstoječih zakonskih določbah se je v Republiki Sloveniji izraziteje pojavila na prelomu v 20. stoletje, ko je bila problematika trgovine z ljudmi definirana tudi v mednarodno obvezujočem dokumentu – Konvenciji Združenih narodov proti mednarodno organiziranemu kriminalu. Konvencija je bila v Državnem zboru Republike Slovenije ratificirana 9. aprila 2004, med tem ko je bil pripadajoči Protokol za preprečevanje zatiranja in kaznovanja trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, ratificiran v Državnem zboru Republike Slovenije 21. aprila 2004. Prav tako je Državni zbor Republike Slovenije na osnovi mednarodno obvezujočega dokumenta 15. julija 2009 sprejel zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi.

Trgovina z ljudmi je v samostojni Republiki Sloveniji določena kot kaznivo dejanje šele od 5. 5. 2004 s 387a. členom Kazenskega zakonika. Leta 2008 je Ministrstvo za pravosodje pripravilo nov Kazenski zakonik, ki ga je Državni zbor Republike Slovenije sprejel 20. maja 2008. Kazenski zakonik je začel veljati 1. novembra 2008. Najpomembnejša kazniva dejanja s področja trgovine z ljudmi so opredeljena v členih 112, 113 in 175.

112. člen opredeljuje kaznivo dejanje spravljanja v suženjsko razmerje, ki se kaznuje s kaznijo od enega do desetih let zapor. To dejanje obsega spravljanje oz. zadrževanje druge osebe v takšnem razmerju, pa tudi dejavnosti kupovanja, prodaje ali izročitve drugi osebi, vključno s posredovanjem pri teh dejanjih. Kazenski zakonik kot kaznivo dejanje opredeljuje tudi ščuvanje k dejanjem, zaradi katerih bi posamezniku lahko bila odvzeta svoboda. Posebna kazenska sankcije (tj. od šest mesecev do petih let) je predvidena za osebe, ki sodelujejo pri transportu oseb s suženjskem ali podobnem razmerju iz ene države v drugo. Kot posebna

oteževalna okoliščina se šteje, če so dejanja storjena zoper mladoletno osebo; v tem primeru znaša predvidena zaporna kazen od tri do petnajst let.

Ključni člen Kazenskega zakonika je člen 113, ki specifično omenja trgovino z ljudmi. Člen je že podrobneje obrazložen v okviru poglavja 3.2.

175. člen pa govori o zlorabi prostitucije, pri čemer to kaznivo dejanje obsega aktivnosti izkoriščanja za namene prostitucije, tudi z uporabo sile, grožnje ali preslepitve. Predvidena zaporna kazen znaša od treh mesecev do petih let, med tem ko je v primeru izpolnjenih oteževalnih okoliščin predvidena zaporna kazen od enega do desetih let (tj., če je kaznivo dejanje storjeno zoper mladoletno osebo ali s strani organizirane kriminalne združbe).

Sam status tujcev, tudi tistih, ki so potencialne žrtve trgovine z ljudmi, v Republiki Sloveniji ureja Zakon o tujcih (ZoT) (Ur. l. RS, št. 108/02, prečiščeno besedilo), ki že v sedanji obliki dopušča možnost ureditve statusa žrtev trgovine z ljudmi, čeprav to ni eksplicitno navedeno. Zaradi uskladitve s pravnim redom Evropske unije (natančneje z Direktivo Sveta 2004/114/ES z dne 13. decembra 2004 in Direktiva Sveta 2004/81/ES z dne 29. aprila 2004) gre predlog zakona v smeri določb, ki izrecno opredeljujejo, da se dovoljenje za začasno prebivanje v Republiki Sloveniji lahko izda tudi tujcu, ki je žrtev trgovine z ljudmi, kot tudi tujcu, ki je žrtev trgovine z ljudmi in ki v kazenskem postopku trgovine z ljudmi sodeluje kot priča.

3.4.2 Nacionalna raven

Nacionalna zakonodaja je bila v povezavi z mednarodnimi standardi in evropskimi direktivami v letu 2004 pomembno nadgrajena. Sprejet je bil Zakon o ratifikaciji Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu. V Kazenski zakonik (v veljavi od leta 1994) pa je bilo dodana ureditev kaznivega dejanja trgovine z ljudmi v 387.a členu (Lang 2006, 36). Protokol med drugim ureja tudi kriterije pomoči in zaščite žrtev trgovine z ljudmi ter njihovo urejanje bivalnega statusa (Vlada RS 2004).

Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi je bil sprejet julija leta 2009. V kontekstu politike urejanja problematike trgovine z ljudmi se je spremenil tudi Zakon o kazenskem postopku, ki v skladu z določbami Konvencije o zaščiti žrtev prič v postopku obravnave v 240.a členu opredeljuje postopek in ukrepe za prikritje identitete oz. zagotavljanje anonimnosti prič za potrebe zaslišanja. Zakon v 141.a členu predpisuje tudi obveznosti pristojnih organov, da zagotavljajo varnost teh oseb v postopku ter pogoje za vključitev v program zaščite in pogoje za prenehanje. Cilj zakona je bil lažje reševanje izboljšanje položaja žrtve z zagotavljanje manj travmatičnih postopkov, obenem pa omogoča izogibanje dodatnim travmam, ki jih žrtve doživljajo pred svojimi storilci (Lang 2006, 41).

Leta 2005 je bil sprejet Zakon o zaščiti prič, ki žrtvam trgovine z ljudmi, ki sodelujejo kot priče v kazenskih postopkih, omogoča fizično zaščito, preselitev, spremembo identitete in tudi pomoč pri iskanju zaposlitve (v skladu z zahtevami Konvencije) (Lang 2006, 40).

Istega leta je Državni zbor sprejel Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj, ki pa v svojih formalnih pogojih za priznanje odškodnine vključuje le državljane RS ali državljane druge države članice EU, zato tujci oz. državljani tretjih držav do odškodnine niso upravičeni (ZOZKD 5.čl.). S tem ostaja nerešena situacija žrtev kaznivega dejanja trgovine z ljudmi, saj je dobršen saj dobršen delež žrtev prihaja iz tretjih držav.

Kot ključni dokument nacionalnega zakonodajnega okvirja lahko navedemo Zakon o tujcih. Leta 2006 je bila z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o tujcih v nacionalno zakonodajo prenesena Direktiva 2004 o dovoljenju za prebivanje za državljane tretjih držav, ki so žrtve trgovine z ljudmi, in sicer v 38.a člen (žrtve trgovine z ljudmi). Leta 2011 je bil Zakon o tujcih noveliran (ZTuj-2) in dodan je bil nov 50. člen, ki govori o žrtvah trgovine z ljudmi in nezakonitega zaposlovanja. V členu so navedeni pogoji za pridobitev dovoljenja za prebivanje žrtvam trgovine z ljudmi, ki v Sloveniji prebivajo nezakonito. V teh primerih policija na prošnjo žrtve ali pa po uradni dolžnosti (tj. ko prepozna potencialno žrtve) dovoli bivanje do treh mesecev. V tem obdobju se žrtev lahko izjasni, ali je pripravljena sodelovati v kazenskem postopku zoper storilce, ki so jo spravili v položaj žrtve. V primeru, da za to obstajajo utemeljeni razlogi, se lahko čas bivanja podaljša še za tri mesece.

50. člen nadalje določa tudi pravico do brezplačnega prevajanja in tolmačenja ter pravico žrtve do pridobitve dovoljenja za začasno prebivanje, vendar le v primeru, da je pripravljena sodelovati v kazenskem postopku ter da je morebitno pričanje pomembno za uspešen kazenski pregon.

3.4.3 Ukrepi Republike Slovenije v boju proti trgovini z ljudmi

Predhodno omenjena vzpostavitev koordinativnega mehanizma Vlade RS je hkrati tudi osnova za oblikovanje akcijskih načrtov, ki so se skozi leta dopolnjevali in nadgrajevali. Poleg številnih predvidenih aktivnosti predvsem organov odkrivanja in pregona so ključnega pomena finančno ovrednoteni projekti, katerih izvajalci so nevladne organizacije (NVO), izbrane na javnih razpisih. NVO igrajo pomembno vlogo v preventivnih programih in v programih pomoči žrtvam trgovine z ljudmi. Kar velja pri tem izpostaviti je velik pomen dobrega sodelovanja vladnega in nevladnega sektorja, tako na operativni ravni, kot tudi pri načrtovanju in snovanju skupnih ukrepov in aktivnosti. Na podlagi tega je aktualni akcijski načrt zasnovan kot nadaljevanje dobre prakse predvsem tistih projektov, ki so se izkazali za učinkovite, zaradi narave dela pa zahtevajo kontinuiteto. Dodatno so upoštevani predlogi in priporočila nekaterih mednarodnih organizacij, predvsem na področju konkretnih preventivnih aktivnosti in učinkovitejših sodnih postopkov, ko gre za rezultate končnih obsodb v sorazmerju do obravnavanih primerov. Učinkovitost preiskave in pregona kaznivih dejanj v povezavi s trgovino z ljudmi se namreč zrcali skozi obsodbe storilcev teh kaznivih dejanj. Na podlagi medresorskega usklajevanja je v akcijskem načrtu posebej izpostavljena preventiva, in sicer kot osveščanje širše in ciljne javnosti, ter izobraževanje in izpopolnjevanje strokovnega kadra različnih profilov, katerih delo posega na področje boja proti trgovini z ljudmi. V te ukrepe so vključeni policisti, državni tožilci in sodstvo, kot tudi pedagoški in socialni delavci ter uslužbenci upravnih enot in konzularnih predstavništev v tujini. Poseben poudarek je namenjen področju odkrivanja, preiskovanja in pregona kaznivih dejanj, še posebej, ko ta preraščajo okvirje posamezne države. Kot možno orodje na področju odkrivanja in pregona se spodbuja vzpostavljanje skupnih preiskovalnih skupin v sodelovanju z obstoječimi mednarodnimi in regionalnimi agencijami, saj se na ta način lahko učinkoviteje dosega rezultate. Kot ustrezna oblika politične podpore je bila ta problematika posebej obravnavana tudi na rednih srečanjih ministrov za notranje zadeve v okviru t.i. "Brdo procesa".

3.4.4 Prostitucija v Sloveniji

Šori (2006, a) navaja, da večina nočnih lokalov deluje zunaj mest, kar je pripeljalo do tega, da prostitucija ni več izrazito urban pojav kot nekoč. Prostitucija, zlasti ženska heteroseksualna prostitucija, se je razmahnila po celotnem ozemlju Republike Slovenije, seveda tudi znotraj večjih in manjših mest. Dejavnost kot taka je izrazito dobro organizirana, aktivnosti pa potekajo za zaprtimi vrati in ne na ulici, kot je to pogosto v tujini. Ker je delovanje skrito očem javnosti je družbeno relativno nesporno oz. ne povzroča konfliktov v lokalnem okolju. Po oceni policije in društva Ključ, ki ta pojav spremljajo, je najbolj številčna stanovanjska prostitucija in prostitucija, ki se odvija v nočnih lokalih, ostale oblike pa so bolj sporadične.

Čeprav v Sloveniji praktično ne poznamo ulične prostitucije, to ne pomeni, da je ta pojav odsoten, saj je močno prisotna oz. razširjena stanovanjska prostitucija. Prav tu pa prihaja do težav, saj so tovrstne aktivnosti bolj skrite, zato organizirane združbe lažje prikrijejo dogajanje s tem pa onemogočajo stik pristojnih organov s potencialnimi žrtvami trgovine z ljudmi. Šori poudarja, da po opažanjih sodelavcev društva Ključ – Centra za boj proti trgovini z ljudmi, ta fenomen vedno bolj v rokah organiziranega kriminala. Skorajda ni primera, kjer v prostitucijo ne bi bila vpletena tretja oseba (bodisi zvodnik, »skrbnik«, partner). S strani policije pa so prejeli informacijo, da je prav zaradi suženjskega razmerja stanovanjska prostitucija še najbolj aktualna (Šori 2005, a).

3.5 Nacionalni program Slovenije

Akcijski načrt za obdobje 2012-2013, ki ga je vlada sprejela 12. aprila 2012, je postal zavezujoč za vse javne organe. Načrt obsega preprečevanje, odkrivanje, preiskovanje in pregon kaznivih dejanj, povezanih s trgovino z ljudmi, pomoč in zaščito žrtev ter mednarodno sodelovanje (vseh deležnikov v Sloveniji). Akcijski načrt temelji na primerih dobrih praks preteklih projektov, ki so s konkretnimi ukrepi nadaljevali uspešnost v boju proti trgovini z ljudmi (Vlada RS 2015).

Aktivnosti medresorske delovne skupine so močno povezane z dejavnostmi nevladnih organizacij, kot je Društvo Ključ. Prav slednji igra pomembno vlogo, saj poleg osveščanja širše javnosti, zagotavlja informacije medije in civilno družbo.

V Sloveniji je bila že decembra 2001 ustanovljena delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi, februarja 2002 pa je bil za to področje imenovan Nacionalni koordinator. 18. decembra 2003 je bila s sklepom vlade ustanovljena vladna medresorska delovna skupina (MDS). Imenovani člani so predstavniki resornih ministrstev, nevladnih organizacij in medvladnih mednarodnih organizacij. O svojih aktivnostih, medresorska delovna skupina seznanja Vlado Republike Slovenije v rednih letnih poročilih.

V letu 2004 je medresorska delovna skupina pripravila, vlada pa potrdila prvi Akcijski načrt medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi 2004-2006. Načrt temelji na preventivnem in zaščitnem delovanju vseh organov in organizacij, ki imajo svoje predstavnice in predstavnike v medresorski delovni skupini za boj proti trgovini z ljudmi. Temelji tudi na izobraževanju in mednarodnem sodelovanju strokovnih delavcev, uradnikov ter prostovoljcev, ki se pri svojem delu srečujejo s problematiko trgovine z ljudmi. Kontinuiteto dela medresorske delovne skupine zagotavljajo akcijski načrti, sprejeti za naslednja obdobja.

3.6 Cilji in izvajanje javne politike na področju boja proti trgovini z ljudmi v Sloveniji

Cilj javne politike na področju trgovine z ljudmi je ozaveščati širšo javnost o kompleksnosti in težavnosti tega področja (slednje je usklajeval Urad Vlade RS za komuniciranje – UKOM). S postavitvijo evropskega dneva boja proti trgovini z ljudmi, 18. oktobra, zagotavljamo in izpostavljamo vse aktivnosti, ki so bile izvedene do sedaj in prihodnje načrte, ki bi reševali omenjeno področje.

Z ukrepi naj bi vsaka država članica, s tem tudi Slovenija, zmanjšala povpraševanje po storitvah spolnih uslug, obenem pa omogočila pripravo nadaljnjih rešitev ukrepe, ki zadevajo trgovino z ljudmi v namene katerekoli oblike izkoriščanja.

GRETA (*The Group of Experts on Action against Human Trafficing*) je skupina priznanih strokovnjakov, ki imajo izkušnje in znanje na področju človekovih pravic, ukrepov proti trgovini z ljudmi ali vsesplošnih strokovnih vprašanj s področja konvencije. Je eden najpomembnejših mehanizmov Sveta Evrope v boju proti trgovini z ljudmi. Med drugim GRETA v več krogih ocenjuje, kako države pogodbenice izvajajo konvencijo, in opredeli

odločbe, ki se spremljajo za izvajanje ocenjevanja. Konvencija zahteva sodelovanje držav članic z GRETO. Pomemben vir informacij so tako javni organi, kot tudi nevladne organizacije. Poročila GRETE niso obvezujoča, so pa referenčna za namen držav članic pri prizadevanjih za spremembe in nadgradnjo nacionalnih politik za izboljšanje ali nadaljevanje dobrih praks. GRETA nadzira implementacijo KUTL, pripravo poročil o izvrševanju določb KUTL in identifikacijo ukrepov proti trgovini. Na osnovi teh poročil (Odbora pogodbenic), države pogodbenice sprejemajo priporočila glede ukrepov (GRETA 2011).

3.6.1 Izvajanje ukrepov za varstvo pravic žrtev trgovine z ljudmi v Sloveniji

GRETA se je osredotočila na sledeča področja, ki zavzemajo področje reševanja pravic:

Identifikacija žrtev trgovine z ljudmi: Pooblaščen organi morajo zagotoviti osebje, ki je usposobljeno in kvalificirano za prepoznavo žrtev. Zaradi kompleksnosti postopka, predvsem časovnih okvirov, se žrtev ne sme odstraniti iz države, dokler postopek identifikacije ni končan. Slednjega lahko sproži policija ali pristojna nevladna organizacija, ki poleg zbiranja dokazov za začetek kazenskega postopka tudi ugotovi ali je oseba žrtev trgovine z ljudmi. Ministrstvo za notranje zadeve in Društvo Ključ imata sporazum na področju pomoči žrtvam (sklenjen leta 2004), ki določa, da mora Društvo Ključ obveščati uradne organe o vseh informacijah, ki bi nakazovale na kaznivo dejanje. GRETA ugotavlja, da je bila večina žrtev, identificiranih v Sloveniji, dejansko žrtev spolnega izkoriščanja. Izpostavlja tudi, da kljub dekriminalizirani prostituciji spolno izkoriščanje pri nas narašča. Med pomembnejše ukrepe spada projekt PATS, ki ga sofinancirata Ministrstvo za notranje zadeve in Evropski sklad za begunce. Projekt vzpostavlja mehanizme za informiranje prosilcev za azil v Sloveniji z izvedbo razgovora, z namenom identificiranja morebitnih žrtev. V primeru identifikacije žrtve pa nudi informiranje o možnih mehanizmih in pomočeh, ki jim je na voljo. Pomoč žrtvam: psihološka in socialna pomoč ter ureditev prebivališča med kazenskim postopkom je financirana s strani Ministrstva za notranje zadeve. Poleg namestitve morajo storitve vsebovati oskrbo s hrano, zdravstveno pomoč, zagotovitev varnosti, ter svetovanje in informiranje o pravicah v jeziku, ki ga razumejo. Pomoč ne sme biti pogojena s pomočjo v kazenskem postopku (nujna pomoč in varna namestitvev je določena do pet dni). Dolgoročna pomoč, financirana s strani države pa pripada tistim, ki so vključeni v sodelovanje v kazenskem postopku zoper ljudi, ki so žrtve posedovali za namen spolnega izkoriščanja.

GRETA v primeru izvajanja pomoči v Sloveniji izpostavlja problematiko financiranja dolgoročne pomoči, saj meni, da se finančna sredstva pogojujejo s sodelovanjem žrtev z vladnimi organi, zoper pregona povzročiteljem izkoriščanja. Obenem GRETA Slovenijo poziva, da se nastanitev zagotovi tudi po izteku petdnevnega roka nujne pomoči.

Obdobje okrevanja in razmisleka: Zaradi ranljivosti je konvencija po 13. členu uvedla obveznost, da imajo vse države članice v notranjem pravu 30-dnevno obdobje okrevanja in razmisleka. Slednje nebi smelo biti odvisno od sodelovanja z organi pregona. V Sloveniji policija, v skladu z 50. členom Zakona o tujcih, zagotovi 90 dni časa, da se posameznik odloči, ali bo sodeloval v kazenskem postopku, pri tem pa dobi pravico do brezplačnega tolmačenja in informacij za možnost pridobitve dovoljenja za prebivanje. GRETA slednje pozdravlja.

Dovoljenje za prebivanje: V Sloveniji se lahko izda dovoljenje za začasno prebivanje (v skladu s 4. odstavkom 50. člena Zakona o tujcih) v primeru pripravljenosti sodelovanja v kazenskem postopku. Slednje GRETA kritizira, saj meni, da ta element ni vključen v konvencijo in obenem slovenske organe poziva, da žrtvam zagotovijo možnost obnovljivega dovoljenja za prebivanje, kljub nezmožnosti sodelovanja z organi.

Odškodnine in pravna sredstva: V skladu s 15. členom konvencije mora država članica na nacionalni ravni zagotavljati pravico do zagovornika in brezplačne pravne pomoči za žrtve trgovine z ljudmi. Praksa kaže, da v Sloveniji žrtve trgovine z ljudmi ne prejmejo nikakršne odškodnine s strani storilca. Vzrok slednjemu GRETA pripisuje pomanjkanju informiranosti žrtev o možni izterjavi odškodnine, kar v večini primerov nastane zaradi nerazumevanja jezika. Zato GRETA poziva slovenske organe, da žrtvam zagotovijo dostop do pravne pomoči in vse žrtve trgovine z ljudmi vključijo v pravne postopke za izterjavo odškodnin (ne glede na njihovo državljanstvo).

Vrnitev v matično državo in reintegracija žrtev: Vse države članice morajo vzpostaviti sistem, ki bi varno in dostojno vrnil žrtve v državo, iz katere prihajajo. Poskrbeti morajo za ponovno vključitev žrtev v družbo in jim s potrebnimi informacijami pri tem pomagati. V Sloveniji naj bi žrtvam omogočali vrnitev takoj, ko so slednje nastanjene v krizno namestitve (v kolikor je to v interesu žrtve). GRETA izpostavlja problematiko, da je žrtev vrnjena v matično državo le pod pogojem, da je v Sloveniji, kjer se žrtev nahaja, sprožen kazenski postopek zoper storilca. S tem Slovenija žrtvam omejuje dostop do pomoči in zaščite (GRETA 2013, 20).

Pozitivni premiki so se začeli z oblikovanjem MDS. Postavitev ukrepov je postavljena smiselno, vendar prihaja do razhajanj implementacij v praksi. Medtem ko nevladne organizacije sodelujejo dobro z organi pregona, je sodelovanje med ostalimi državnimi službami prepočasno in premalo vidno.

4 POLITIKA BOJA PROTI TRGOVINI Z LJUDMI NA ŠVEDSKEM

Novodobni sužnjelastniški odnos, ki botruje različnim oblikam trgovine z ljudmi v namen izkoriščanja se pojavljajo v vseh državah. Pristop organov pa je odvisen od kulturne in politične sfere. V primeru Švedske naletimo na poseben model, ki se je spoprijel s trgovino z ljudmi v namen spolnega izkoriščanja. Dejstvo je, da so želeli izkoreniniti prostitucijo, ki je v večini v povezavi s trgovino z ljudmi, kar posledično zadevo naredi še kompleksnejšo.

Načini so različni, kako združbe priklenejo svoje žrtve – bodisi z odvisnostjo od različnih drog, ali »*debt bondage*«, s katero naj bi odkupile svojo svobodo. Poleg tega pa je oteževalna okoliščina še nezakonit prestop v državo, kjer se ob morebitnem razkritju žrtve bojijo tudi deportacije (Šori 2005a).

4.1 Zakonodajna ureditev boja proti trgovini z ljudmi na Švedskem

4.1.1 Koncept trgovine z ljudmi

Trgovina z ljudmi, ki je povezana z izkoriščanjem, obstaja v številnih oblikah, vključno s siljenjem žrtev v prostitucijo, i zaslužnjevanjem ali spravljanjem žrtev v neprosto voljno služabništvo (EU 2011, 7860/11). Žrtve prihajajo iz držav in regij, ki so izpostavljene težkim gospodarskim razmeram in drugim dejavnikom, ki prispevajo k lažjemu izkoriščanju. Približno 80% trgovine z ljudmi služi izkoriščanju v spolne namene.

Dokazi so pokazali, da legalizacija seksualne industrije dejansko povzroči povečano povpraševanje po teh storitvah, kar v večini primerov pomeni več povpraševanja po ženskah za namene prostitucije (in s tem več trgovine z ljudmi) (Limoncelli 2009, 265). Kjerkoli je legalizirana prostitucija, se obseg seksualne industrije tudi poveča.

Skupni vzorci, ki premamijo žrtev v trgovino z ljudmi so obljube o dobri službi v drugi državi, lažne zaroke, ki so vodile v »bondage« situacijo, ali prodaja staršev, možev, fantov, ki so povezani s trgovci z ljudmi (Poulin 2004).

V večini primerov se žrtve trgovine z ljudmi ne zavedajo svojih pravic, saj so se slednje razblinile, upanje je le ideja, ki ostaja v njihovih glavah in večinoma trpijo v tišini (Finkenauer 2001, 166–186). V večini se bojijo tudi ljudi, ki bi jim posledično lahko pomagali (različni javni organi). Trgovci izkoristijo strah, sramoto in osamljenost posameznikov v realnosti in uporabijo različne metode ustrahovanja, groženj, nasilja, sramu, strahu pred zaporom ali izgonom in tako ohranjajo nadzor denarja svojih žrtev in jih celo vodijo v izolacijo.

4.1.2. Teoretski pristop

Bistvo teoretične perspektive kolektivno odraža ideje liberalcev in radikalnih feministk. Obe navedeni skupini menita, da je ključ do razumevanja prostitucije, v teoretiziranju spolnosti kot take (Jeffreys 1997, 197). Na splošno se slednja stališča ponazarjajo/izkoriščajo v oblikovanju državne politike, aktivistov/borcev za človekove pravice, feministke in druge zainteresirane strani, ki obe stališči uporabljajo kot ozadje v legalizaciji ali kriminalizaciji prostitucije v svojih nacionalnih zakonodajah.

4.1.3 Legalizacija ali kaznivost prostitucije in njen vpliv na trgovino z ljudmi

Pomembno je razumeti pravni pomen dejanja, kaj pomeni legalizirano dejanje, kaznivo dejanje ali dekriminalizirano dejanje. Lenore Kuo pojasnjuje, kaznivo dejanje ali nezakonito ravnanje ima pravne sankcije (Kuo 2002, 65–66).

Legalizacija dovoljuje obnašanje, ki je v skladu z določenimi predpisi. Dekriminalizacija ponovno uvaja pravno tišino na dejavnosti, ki so bile prej inkriminirane ali legalizirane (Kuo 2002, 65–66). Za sprejetje katerega koli od teh ukrepov politike in sicer za legalizacijo, kriminalizacijo ali dekriminalizacijo držav, prostitucijo pogosto sklicujejo na nekaj utemeljitev v ozadju njihovih izbir pri ukrepih javne politike do prostitucije.

4.1.4 Pro's and con's legalizacije prostitucije

Margaret Weinberg, nekdanja predsednica švedske vlade, je v nekem govoru (5. nov 2002) dejala, da verjame, da pri boju proti trgovini z ljudmi, zlasti ženskami, ne bomo uspešni vse dokler ne bomo s skupnimi napori izkoreninili prostitucijo ter spolno izkoriščanje žensk in otrok.

Švedska je kot prva država v Evropi kriminalizirala povpraševanje po storitvah, ki jih nudijo žrtve izkoriščanja. Zakon, sprejet leta 1999, je bil v nasprotju z dosedanja prakso, ki je bila pravzaprav paradoksalna – ženske, ki so bile žrtve spolnega izkoriščanja, so bile drugod kriminalizirane in kaznovane. Omenjeni zakon pa je pozornost organov preusmeril v kriminalizacijo strank, kar je v skladu s prepričanjem, da izničenje povpraševanja vodi v izničenje oz. zmanjšanje ponudbe. Švedski kot začetnici tovrstnega modela sta kmalu sledili tudi sosedi, Finska in Norveška (TAMPEP 2009c, 53).

V švedskem pravu se prostitucija šteje kot vidik nasilja moških nad ženskami in otroki. To je uradno priznано kot oblika izkoriščanja žensk in otrok ter predstavlja pomemben socialni problem. Enakost med spoloma bo ostala nedosegljiva, vse dokler ljudje kupujejo seks in izkoriščanje žensk in otrok, ki so izkoriščani v namen prostitucije. Temelj politik boja proti prostituciji na Švedskem je močno povezan z bojem proti trgovini z ljudmi. Prostitucija in trgovanje z ljudmi za spolne namene sta videti kot vprašanji, ki se ju ne sme ločevati. Obe praksi sta škodljivi za dobrobit družbe, prav zaradi dejstva, da je v veliki večini primerov žrtev trgovine z ljudmi prodana industriji prostitucije (Ekberg 2004, 1187–1192).

Švedski zakon o prostituciji se je zgledoval po radikalnem feminističnem vidiku. Prepoved spolnega nakupovalnega akta je navdihnil mnoge države in jih spodbudil, da pregledajo svojo politiko do prostitucije (Ekberg 2004, 1122–1124; SOU 2010, 49). Pomagal je zmanjšati ulično prostitucijo in zvodniške dejavnosti na Švedskem. Zakon ima tudi velik vpliv na zmanjšanje trgovine za namene spolnih storitev. Študije so pokazale, da je dosegel 50% zmanjšanje prostitucije.

Švedska vlada je namenila 213 milijonov kron za izvajanje nacionalnega akcijskega načrta v letih 2008–2011 (Dadillet Susanne in peter 2011, 7). Akcijski načrt vključuje večjo zaščito za preventivno delo, višje standarde in večjo učinkovitost pravosodnega sistema, povečanje nacionalnega in mednarodnega sodelovanja in višjo raven znanja in zavedanja. Glede na poročilo o izvajanju akcijskega načrta je danes na Švedskem zaznati ne le zmanjšanje

registrirane prostitucije, ampak tudi spremenjene vedenjske vzorce švedskih moških v odnosu do prostitucije (plačilo seks je dobilo slabšalni privzok) (SOU 2010, 31-49).

4.2 Zakonodajna ureditev na Švedskem

Kratek pregled zgodovine protidiskriminacijske politike, trgovine z ljudmi in sodobnih mednarodnih ukrepov v zvezi s švedsko zakonodajo o trgovini, ponuja vpogled v izpodbijanje pomenov teh ukrepov. Ta vidik najde oporo v teoretskem okviru in se nadalje razvija v celotni raziskavi. Analiza švedskega pravnega okvira in enega nacionalnega akcijskega načrta za boj proti trgovini z ljudmi kaže, da je Švedska z bojem proti trgovini z ljudmi medsebojno povezala z bojem proti prostituciji. Vseeno pa se zdi, da obstaja določen razkorak med teorijo in prakso nacionalne politike.

Razlog za nastanek in sprejetje tega zakona je bila zaščita oseb vpletenih v prostitucijo, saj naj bi bile slednje prisiljene s strani drugih posameznikov (fantje, starši, ugrabitelji, idr.) ali ekonomskih razlogov (vojna, slaba gospodarska in ekonomska situacija v državi, ipd). Kazen za kaznivo dejanje uporabe znaša do 6 mesecev zapor in vključitev v rehabilitacijski program, vendar, kot se je kasneje izkazalo v praksi, so zaradi težke dokazljivosti kaznovani le redki posamezniki.

S sprejetjem zakona je bila ustvarjena pravna podlaga za ukinitvev prostitucije oziroma vsaj zmanjšanje števila oseb, ki se ukvarjajo s prostitucijo. Uvedba kazni za stranke naj bi namreč prispevala k zmanjšanju povpraševanja in uporabe seksualnih storitev, kar naj bi se odražalo v zmanjšanju števila uporabnikov in manjšem obsegu dela za prostitutke. Vendar pa uvedba zakona ni imela takšnih učinkov. Rezultati javnomnenjske raziskave, ki je bila opravljena na Švedskem leta 2002 (Jacobson 2002, 23; Hughes 2004) sicer kažejo na »uspeh« zakona, saj je bilo več kot 80 odstotkov prebivalcev Švedske zadovoljnih z njegovo vpeljavo. Prav tako je švedska vlada po sprejetju zakona poročala o padcu števila prostitutk, ki so delale na ulicah, in padcu števila strank (MI poročilo).

Vendar pa realna situacija dokazuje, da to ni pomenilo prekinitve prostitucije oziroma zmanjšanja števila oseb, ki se ukvarjajo s prostitucijo. Kot so poročale nevladne organizacije, je po sprejetju zakona prišlo do velike mobilnosti prostitutk (v Estonijo npr). Po nekaterih ocenah naj bi kriminalizacija položaj prostitutk še poslabšala. Storitve se zaradi

kriminalizacije namreč odvijajo v slabših pogojih, obenem pa je prišlo do porasta novih, internetnih oblik prostitucije, ki so še težje nadzorljive. Zaradi dejstva "nevidnosti" osebe v prostituciji uživajo manj zaščite (Jacobson 2002).

Strokovne ocene dogajanja na tem področju se razlikujejo. Bertone (2004, 20) meni, da je zakon ustvaril "bolj nevarne pogoje za ženske, ki se odločijo, da bodo prostitutke ali tiste, ki so prisiljene v posel". Nekateri podatki kažejo, da se je odvisnost na zvodnike povečala, saj posameznice ne morejo delati "odkrito" kot so to počele v preteklosti (Bertone 2004, 52–53). Delovni pogoji na ulici so se poslabšali, nasilje nad uličnimi prostitutkami se je povečalo.

Posledice zakonodaje so tako večplastne:

- "običajne" stranke so pregnali z zakonom od nakupa na ulici;
- s tem se je število strank zmanjšalo;
- znižala se je cena storitev;
- čas "pogajanja" je krajši, s tem pa je večja nevarnost ocene, ali je potencialna stranka nevarna ali ne.

Zagovorniki kriminalizacije povpraševanja trdijo, da ta politika vodi k zmanjšanju povpraševanja. Čeprav se zdi verjetno, da se bo del povpraševanja zmanjšalo, pa ni jasno, koliko se bodo potencialni kupci spolnih storitev odvrnili zaradi učinkov uredbe. Prav tako je mogoče, da se bo povpraševanje po spolnih storitvah premaknilo v druge segmente trga prostitucije, denimo v zasebne prostore, v katerih politika ne more biti učinkovito uveljavljena. Del povpraševanja se je preselil na tuje lokacije. Zradi številnih sprememb v povpraševanju (kot so gospodarske razlike) se zdi verjetno, da je kriminalizacija kupovanja spolnih storitev na Švedskem prispevala k izpodrivanju povpraševanja po spolnih storitvah v tujini. Švedska poročila o izvajanju povpraševanja politike kriminalizacije opozarjajo, da obstajajo resne težave pri pridobivanju dokazov, da je do kaznivega dejanja/nakupa spolnih storitev sploh prišlo, saj je to kaznivo dejanje (v večini) brez tožnika. V praksi je v večini obsojenih primerih kupec spolnih storitev priznal.

Poročilo navaja mnenje državnega oddelka za kazensko preiskovanje, da je zdaj težje preprodajati (ulična prostitucija), posledično pa je do dobička na Švedskem občutno težje priti, saj je nevarnost razkritja velika.

Po drugi strani pa nedavno poročilo o prostituciji in trgovanju z ljudmi, ki se osredotoča na stranke, navaja, da so cene, ker je trg s trgovino z ljudmi na Švedskem majhen, veliko višje kot v drugih državah, zato je Švedska še vedno privlačna za trgovce z ljudmi. Na eni strani je cena lahko visoka, a vseeno nižja od lokalnih – preprodajalci vedo, da lahko zaslužijo veliko denarja v kratkem obdobju (Hagstedt in drugi 2009, 194).

Po mnenju švedskega nacionalnega poročevalca za trgovino z ljudmi se je zakon izkazal za učinkovit instrument boja proti trgovini z ljudmi. Zahvaljujoč zakonu o prepovedi kupovanja spolnih storitev je Švedska posledično manj prizadeta s trgovino z ljudmi.

Na drugi strani pa je po mnenju nekaterih strokovnjakov kriminalizacija povpraševanja le dodaten dejavnik, ki lahko prenese prostitucijo stran od oči javnosti, zato je toliko bolj težko policiji preiskati primere zvodništva in trgovine z ljudmi. Tudi drugi dogodki, kot so napredek v komunikacijskih tehnologijah (mobilnih telefonov in interneta), prispeva k spremembam v načinu prostitucije trga in njene organiziranosti. Težave pri spremljanju prostitucije v zasebnih nastanitvah so značilne za vse jurisdikcije. Dejstvo pa je, da na Švedskem zaradi obstoječe ureditve stranke niso motivirane za izmenjavo informacij o zlorabi ali potencialnih žrtvah v povezavi s trgovino z ljudmi z organi pregona ali drugih kaznivih dejanjih, saj ta informacija postane samo-obremenilna. Prepoved kupovanja spolnih storitev otežuje tudi preiskavo in pregon zvodništva in trgovine, obenem pa preprečuje pričanje strank na sodišču, saj bi ponovno s tem le izpostavil sebe/svoje dejanje in bil posledično bremenilen sebi.

Celovita ocena učinka kriminalizacije nakupa spolnih storitev kaže naslednjo sliko:

- prepoved je po vsej verjetnosti prispevala k zmanjšanju ulične prostitucije na Švedskem, ni pa jasno, ali je to prispevalo k zmanjšanju celotnega obsega prostitucije, torej vključno s prostitucijo v zasebnih prostorih;
- verjetno je, da je določen odstotek posameznikov odvrnilo od nakupa spolnih uslug;
- spremembe v zakonu so vplivale na premik dejavnosti (manj ulične, več stanovanjske) ter na druge trge (ostale države);
- prisoten je vpliv na delovne pogoje oseb v prostituciji;
- švedski organi navajajo, da so spremembe v zakonodaji omejili razširjenost trgovine z ljudmi za namene spolnega izkoriščanja na Švedskem.

5 PRIMERJAVA POLITIK BOJA PROTI TRGOVINI Z LJUDMI – Slovenija in Švedska

Mednarodni in nacionalni pravni standardi na področju trgovine z ljudmi relativno enotno opredeljujejo trgovino z ljudmi kot hudo obliko kaznivega dejanja. Šele bolj natančen pregled teh dokumentov pa pokaže, da so večinoma usmerjeni v preprečevanje oz. boj proti nezakonitim migracijam in s tem povezanim delovanjem mednarodnih kriminalnih združb. Zagotavljanje varovanja človekovih pravic je tako pogosto v drugem planu oz. se v praksi celo sploh ne izvaja. Pajnik in Kavčič (2007) celo ocenjujeta, da se pogosto zdi, da zakonski okviri vprašani uspešnega preprečevanja trgovine z ljudmi in pa zaščite žrtev ter njihovih pravic obravnavajo nekako izključujoče.

Skozi celotno magistrsko delo smo opazovali, kako se na tako kompleksnem področju dve različni državi spopadata s fenomenom trgovine z ljudmi v specifičnih zakonskih okvirih. Obe državi sta vzpostavili telo, ki se ukvarja s tem problemom:

- Nacionalna skupina na Švedskem in
- Medresorska delovna skupina v Sloveniji.

Obe skupini delujeta v sklopu vlade kot delovni skupini, ki prioritizirata in se aktivno ukvarjata s tematiko trgovanja z ljudmi z namenom spolnega izkoriščanja. Obe navedeni skupini prevzemata različna priporočila s strani GRETE, obenem pa poudarjata pomembnost medijske izpostavljenosti, ki jo slednja tematika potrebuje. Mednje sodi tudi 18. oktober, ki je evropski dan boja proti trgovini z ljudmi, takrat se organizirajo razne okrogle mize, predavanja in posveti, ki širijo ozaveščenost in opozarjajo na tematiko prepovedanega trgovanja z ljudmi. Dobra polovica vseh prispevkov je povezana s pomenom 18. oktobra (evropski dan boja proti trgovini z ljudmi) in dejavnostmi, ki so jih izvajale nevladne organizacije Slovenska Karitas, DrogArt, društvo Ključ ter MDS TZL in s sporočili Zveze svobodnih sindikatov Slovenije in Evropske komisije. Spodbudno je dejstvo, da so mediji poleg poročil o teh dejavnostih objavili celo vrsto bolj poglobljenih tematskih prispevkov o različnih oblikah trgovine z ljudmi v Sloveniji in svetu. Prispevke so večinoma opremili s fotografijami oz. posnetki, ki so nastali ob otvoritvi "prave" trgovine z ljudmi ter intenzivnim radijskim oglaševanjem "Nisi sama."

Na podlagi javnega razpisa za sofinanciranje informativno-komunikacijskih in izobraževalnih dejavnosti nevladnih organizacij v letu 2014 je UKOM sofinanciral štiri projekte nevladnih

organizacij v skupni vrednosti 20.000 EUR, od tega sta bila dva projekta namenjena ozaveščanju mladostnikov o nevarnostih trgovine z ljudmi in načinih novačenja ter usposabljanju za prepoznavanje tveganja, ustreznih načinov ukrepanja in samozaščitnega obnašanja. Tretji projekt je bil namenjen ozaveščanju tujih delavcev s ciljem učinkovitejšega uveljavljanja in varstva njihovih pravic, zaščite pred izkoriščanjem, opozarjanju na povezanost prisilnega dela in trgovine z ljudmi ter identificiranju morebitnih žrtev, ki potrebujejo dodatno podporo in zaščito. Medtem pa je bil namen četrtega projekta zmanjševanje povpraševanja po storitvah, ki jih izvajajo žrtve trgovine z ljudmi, z ozaveščanjem uporabnikov storitev in splošne javnosti (MDS, 2014).

Prav tako sta obe državi, Švedska in Slovenija, močno povezani z nevladnimi organizacijami, ki delujejo v okviru ozaveščanja prebivalstva s to problematiko. Medtem, ko sta v Sloveniji med najbolj pomembnimi prej omenjena Društvo Ključ in Slovenska Karitas, je na Švedskem izpostavljena skupina KAST (deluje predvsem v smeri preprečevanja prostitucije in ozaveščanja, ter se trudi spremeniti percepcijo ljudi na področju prostitucije in trgovanja z ljudmi).

Glavna razlika med Švedsko in Slovenijo pa je ta, da je Švedska ciljna država za ljudi iz vzhodne Evrope in tujce, Slovenija pa je le tranzitna država, kjer se osebe iz območja migracij samo ustavijo za kratek čas in potem nadaljujejo pot proti zahodni Evropi in nordijskim državam (predvsem prosti Švedski, Norveški in Danski). Ves tranzit omenjenih oseb se zaključi v državah kot je Švedska, ki ima višji standard življenja glede na ostale članice EU, ki bi lahko bile cilj za trgovanje z ljudmi.

Opazna razlika je tudi ta, da je v Sloveniji ulična prostitucija skoraj nična oziroma drugače povedano je skoraj ni. Prostitucija se večinoma izvaja v zaprtih prostorih lastniški in najetih stanovanj, v gostinskih lokalih in nočnih klubih. Slika na Švedskem pa je drugačna, saj je ulična prostitucija dokaj razširjena, ki pa so jo delno omejili z uvedbo principa, ki je kriminaliziral kupca storitev prostitucije. Tako je v skladu s Švedskim Kazenskim zakonikom vsaka oseba, ki prejme spolne usluge v zameno za plačilo, storilec kaznivega dejanja kupovanja spolnih uslug. Ponujanje kakršne koli oblike plačila (denar, droga ali alkohol) v zameno za spolne usluge je kaznivo dejanje, kot tudi sama obljuba neke koristi v zameno za spolne usluge je kaznivo. Že sam poskus storitve omenjenega kaznivega dejanja je lahko kazniv. Kazni za kaznivo dejanje nakupa spolnih uslug se gibajo od denarne kazni pa do 6 mesecev zaporne kazni.

Ukrep zoper uporabnike prostitucije je prispeval k tem, da se je ulična prostitucija začasno skorajda prepolovila. Na splošno Švedska kriminalizacijo prostitucije prišteva k uspehu v boju s prostitucijo in posledično v boju proti trgovini z ljudmi, v namen spolnega izkoriščanja, kar pa načeloma ne drži do potankosti, saj jim prostitucije ni uspelo izkoreniniti ampak samo omejiti. Organi pregona se v obeh državah koncentrirajo predvsem na pregon organiziranih oblik prostitucije, ki so povezane s trgovino z ljudmi. Policija prioritizira pregon večjih in naprednejših oblik prostitucije, za manjše in bolj pogoste izmenjave denar za spolne usluge pa nima niti sredstev niti konkretnega cilja. Vendar pa, če primerjamo statistične podatke, se je na Švedskem prostitucija povečala v zadnjem obdobju kljub kriminalizaciji uporabnikov spolnih uslug, v Sloveniji pa številke ostajajo na enakem nivoju kot v zadnjih 10 letih, brez bistvenih deviacij. Švedska je s svojim ukrepom prenesla prostitucijo s cest na internet in ostale oblike nudenja prostitucije.

V Sloveniji o večjem številu obsodb na tem področju trgovine z ljudmi ne moremo govoriti (Pajnik in Kavčič v Pureber 2006). Na člen trgovine z ljudmi, ki je bil v slovensko zakonodajo vpeljan leta 2004, obsodilne sodbe za enkrat še ni bilo (Pajnik in Kavčič 2009). Se pa zadeve spreminjajo saj je obravnavanih storilcev vedno več. Kaznivo dejanje trgovine z ljudmi je praviloma organizirana kriminalna dejavnost, ki jo izvaja večje število ljudi v daljšem obdobju, zato je tudi odkrivanje in dokazovanje tega kaznivega dejanja težavno, zapleteno in dolgotrajno. Predvsem z vidika zmožnosti in finančnih okvirjev organov pregona, ki so zadolženi za oblikovanje strategije boja proti trgovini z ljudmi.

To so tudi razlogi za dolgotrajnost kazenskih postopkov, tudi če so obtoženi v tem času v priporu, še mnogo daljši pa so, če pripor zoper storilce ni bil odrejen. Kaznivo dejanje trgovine z ljudmi je mednarodni kriminal, storilce praviloma povezuje le izjemna dobičkonosnost tega kaznivega dejanja, narava dejanja pa tudi narekuje, da posamezni storilci delujejo na različnih mestih, tudi v različnih državah, kar je tudi pogost razlog za dolgotrajnost postopkov in ima nemalokrat za posledico tudi, da se za posamezne storilce zaradi izločitve postopkov kazenski postopki zoper njih zaključujejo terminsko različno (MDS, 2014).

Iz navedenega sledi, da je že politika pristopa obeh držav drugačna. Švedska se spopada s problemom na način, da je kriminalizirala uporabo spolnih uslug, Slovenija pa zadržuje *status quo* glede prostitucije, saj ni jasne razlike med prisilno in prostovoljno prostitucijo. Zato je Slovenija kriminalizirala le trgovanje z ljudmi ter zadrževanje ali prisilno delo z bistvenim poudarkom na inkriminiranih oblikah prisilnega dela proti volji žrtev.

Slovenija je dopolnila Zakon o tujcih, s čimer bivanje žrtev trgovanja z ljudmi na ozemlju Slovenije pogojuje s sodelovanjem v kazenskih postopkih zoper trgovino z ljudmi. Dobo okrevanja ali čas razmisleka, kjer se posameznik/ca odloči, ali bo s pristojnimi organi sodelovala, se omejuje na dobo 90 dni, z možnostjo podaljšanja za enako obdobje (Pajnik in drugi 2006).

Glede na kaznovalno politiko, bi lahko trdili, da imata obe državi podobne ukrepe (ne upoštevajoč realnost). Medtem ko je v Sloveniji kazen od 1 do 10 let, je na Švedskem od 2 do 10 let. Informiranost in javna medijska izpostava je v Evropi na splošno dokaj slaba. V Sloveniji je bilo nekaj projektov, ki so ozaveščali javnost, a vseeno ni to prioritarna zadeva v nacionalnih programih.

Če primerjamo anonimnost prič, je zgodba obratna. Medtem ko Švedska ne ponuja anonimnosti pričevanj, je v Sloveniji slednje možno. Na Švedskem je anonimnost možna le takrat, ko dejansko pride do samega pričanja. Prav to pa je ključni dejavnik, ki že tako zaznamovane žrtve postavlja v še težjo situacijo.

Možnost bivanja in "čas razmisleka" je v Sloveniji določen na 90 dni, z možnostjo podaljšanja (v primeru sodelovanja z organi), na Švedskem pa je slednje obdobje le 30 dni. Začasno bivanje pa je določeno na pol leta, medtem ko slovenski organi omogočajo do leto dni začasnega bivanja.

SKLEP

Izzivi svobodnega trga ter z njim povezana vse večja liberalizacija pretoka ljudi in blaga po eni strani omogočajo večjo svobodo posameznika, po drugi strani pa deprivilegirane družbene skupine postavljajo v še bolj tvegani položaj, saj ponujajo proste roke dejavnostim neformalne ekonomije oz. mednarodnih organiziranih kriminalnih združb. Te bolj kot kdajkoli prej delujejo globalno, povezano in s pomočjo raznovrstnih omrežij ogrožajo tradicionalne zakonite in legitimne strukture upravljanja in poslovanja. V primeru različnih oblik kriminalitete je škoda, ki jo le-te povzročajo, seveda drugačna in ena od najbolj krutih in nečloveških oblik kriminala, ki za družbo prinaša največ negativnih posledic, je prav trgovina z ljudmi. Največjo škodo pri tovrstnih dejavnostih utrpijo ravno žrtve teh kaznivih dejanj, ki poleg tega pogosto predstavljajo močno ranljive in občutljive skupine kot so ženske in otroci.

Globalnost delovanja organiziranih kriminalnih združb in s tem same trgovine z ljudmi zahteva čim bolj enoten, povezan in globalen odziv, saj je spopadanje s tem fenomenom na nacionalni ravni postalo neobvladljivo. Kriminalne združbe namreč v primeru pritiska nacionalnih organov odkrivanja in pregona svoje aktivnosti preprosto preselijo v okolje, kjer je njihovo delovanje lažje oz. kjer obstaja manjša verjetnost, da bodo predmet kriminalističnih preiskav.

V operativnem in političnem smislu je sicer še vedno ključen odziv na strani nacionalnih držav (zlasti v preventivnem in kazenskopravnem smislu). Tukaj pa spet naletimo na problem omejene oz. okrnjene suverenosti teh držav. Države so po eni strani omejene z zahtevami mednarodnih trgov po vse večji odprtosti in dostopnosti, po drugi strani pa so primorane zagotavljati delovanje vseh represivnih aparatov na svojem ozemlju, pri čemer so najbolj obremenjeni zlasti organi odkrivanja in pregona (policija, tožilstvo, sodstvo). Države morajo tako pri spopadanju z izzivi mednarodne trgovine z ljudmi gledati preko svojih meja tudi, pri čemer morajo iskati krhko ravnovesje med internacionalizacijo svojih aktivnosti in zaščito lastne suverenosti. Če so lahko še v bližnji preteklosti države sebično branile svoje teritorialne interese, jih je sodoben globaliziran svet naredil veliko bolj ranljive in nemočne, kot si lahko predstavljamo na prvi pogled. Nadzor meja v prostotrgovinskih območjih ali območjih, kjer velja določen režim vizumske liberalizacije ali celo prostega gibanja oseb je seveda veliko težji in bolj zapleten kot v primeru tradicionalnih meddržavnih razmejitev. Boj proti trgovini z ljudmi v tem primeru tako zahteva več mednarodnega povezovanja, sodelovanja in izmenjave informacij in obveščevalnih podatkov, kar pa nas pripelje do svojevrstnega paradoksa: proti trgovini z ljudmi, katere razcvet je med drugim ena izmed negativnih posledic globalizacije, se moramo boriti s še večjo svetovno integracijo in »zgoščevanjem« razpoložljivih sredstev, torej s še bolj obsežno globalizacijo.

Seveda globalizacija ni vzrok za mednarodno trgovino z ljudmi, je pa pomemben faktor, ki mednarodnim organiziranim kriminalnim združbam olajšuje njihove aktivnosti, saj omogoča lažje potovanje, komuniciranje in praktično neomejeno mrežno delovanje stran od oči javnosti in organov odkrivanja in pregona. Pri tem ohranjanje razvojnih razlik med državami ostaja pomemben spodbujevalni faktor trgovine z ljudmi. V tem smislu bo zanimivo spremljati nadaljnji razvoj novih centrov gospodarske moči (zlasti države BRIC), ki bodo z dvigovanjem standarda in večanjem geopolitične moči zagotovo spremenile tudi družbeno podobo globaliziranega sveta. V kolikor bo bodoča svetovna ureditev omogočala bolj enakomeren, vzdržen predvsem pa pravičen razvoj, bo tudi spopadanje z negativnimi fenomeni

globalizacije, med katere nedvomno sodi tudi trgovina z ljudmi, postalo veliko bolj učinkovito. Zgolj premik gospodarske in politične moči in vpliva v nove centre moči ob ohranjanju obstoječih neenakosti in marginalizacije določenih skupnosti pa bo imel za posledico le prilagoditev in premik trgovinskih in kriminalnih tokov.

Slovenske aktivnosti se pri preprečevanju trgovine z ljudmi naslanjajo na delo, ki je že bilo opravljeno v mednarodni skupnosti, pri čemer so pomembni zlasti že sprejeti strateški in operativni dokumenti ter delo različnih mednarodnih organizacij. Temu sledijo prizadevanja za poenotenje nacionalnih zakonodajnih okvirov, ki opredeljujejo ukrepe za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi ter pomoč žrtvam (Vlada Republike Slovenije 2015). Zaradi podobnosti imamo enake probleme pri pregonu trgovine z ljudmi (nesodelovanje institucij, težave pričanja, mednarodnost kriminalitete), v nekaterih primerih pa se tudi razlikujemo (Dobovšek in Drobnjak v Shapland in Ponsaers, 2009).

Slovenski Kazenski zakonik (Kazenski zakonik RS 2008, 113. člen) predpisuje najvišjo kazen 15 let za kaznivo dejanje trgovine z ljudmi v primeru, da so pri storitvi izpolnjene določene oteževalne okoliščine, tj. če je dejanje storjeno zoper mladoletno osebo, ali pa z uporabo sile, grožnje, preslepitve, ugrabitve ali zlorabe položaja..

Žrtve, ki nimajo ustreznih dovoljenj (migracijskih, zaposlitvenih), bi morale biti obravnavane kot možne žrtve trgovine z ljudmi, ne pa kot (v večini primerov) nezakoniti migranti. Spodbujanje multidisciplinarnega sodelovanja med različnimi institucijami (tako državnimi kot civilnimi) bi lahko naredilo ključen korak v smeri boja proti organiziranemu kriminalu. Z usposabljanjem, pravim informiranjem ter uporabo obstoječega znanja in izkušenj bi lahko omejili in nenazadnje tudi preprečili naraščajoče število žrtev (Dobovšek in Drobnjak, 2009).

Kot je bilo ugotovljeno v magistrski nalogi, boj proti trgovini z ljudmi poteka na nacionalni in nadnacionalni ravni. Če razne konvencije in drugi dokumenti OZN bolj kot ne predstavljajo le neke širše smernice za oblikovanje ustreznih politik držav, potem akti EU v obliki sekundarne evropske zakonodaje predstavljajo bolj ozko opredeljene premise, v okviru katerih morajo države EU, vključno s Slovenijo, oblikovati svoj sistem pravil.

Presenetljivo pa je, da kljub omenjenim premisam, obstajajo znotraj EU sistemi pravil (modeli), ki se med seboj, vsaj v nekaterih bistvenih točkah, razlikujejo. Švedska je primer, kjer je za svoje izhodišče boja proti trgovini z ljudmi (in boja zoper prostitucijo), določila omejitev povpraševanja. To je precejšen konceptualni odmik od siceršnje prakse večine

drugih evropskih in drugih držav, ki so večino svojega fokusa usmerile v povečevanje represije na strani ponudbe.

Po mojem mnenju je švedski model dolgoročno bolj vzdržen, saj po osnovni ekonomski logiki velikost ponudbe v prvi vrsti determinira velikost povpraševanja. In če izhajamo iz dejstva, da se ponudba v znatni meri ustvarja v državah, kjer države EU in druge svetovne razvite države sicer imajo določene vzvode moči (programi finančnih pomoči, migracijska politika, itd.), ki pa ne morejo učinkovati nepretrgoma, je najbolj smiselno začeti s sistematičnim grajenjem sistema pravil tam, kjer so učinki ukrepov lahko hitrejši, torej v demokratičnih državah.

Ključno vprašanje, ki se mi je zastavilo med pisanjem magistrske naloge tako ni, kakšni vzvodi za boj proti trgovini z ljudmi so bili uporabljeni v preteklosti oziroma se uporabljajo danes, pač pa kako naj bi izgledal optimalen pristop k reševanju te globalne problematike v prihodnje. Če povzamem svoje ugotovitve, potem sem mnenja, da je pravilen pristop večplasten, pri čemer se mora slediti tako ukrepom s hitrimi učinki, v tem primeru gre za sprejemanje ustrezne nacionalne zakonodaje (ki lahko temelji na zavezujočih in nezavezujočih aktih nadnacionalnih institucij), kot tudi ukrepom, ki sicer ne bodo imeli takojšnjih opaznih učinkov, bodo pa na dolgi rok prav tako vplivali na zmanjšanje trgovine z ljudmi. Prva omenjena skupina ukrepov mora imeti svoje težišče usmerjeno v zmanjševanje povpraševanja, druga skupina ukrepov pa v zmanjšanje ponudbe.

Žal pa bi bilo verjetno utopično pričakovati, da bi bilo enkrat v prihodnosti mogoče popolnoma izkoreniniti trgovino z ljudmi. S pravimi ukrepi jo je možno zelo omejiti. Vendar se je potrebno zavedati, da gre v tem primeru za kompleksen sistem vzrokov in posledic, kjer lahko po principu domino efekta napačen pristop hitro izniči vse prejšnje napore držav, nevladnih organizacij in drugih institucij, zato je potreben sistematičen pristop, z oblikovano vizijo. Ničelna toleranca družbe do teh dejanj mora služiti kot osnovni temelj. Globalizacija mora v tem primeru delovati kot povezovalni element med posameznimi državami, saj lahko le usklajeno ravnanje vseh deležnikov pripelje do dolgoročnih rezultatov.

SEZNAM LITERATURE

- Al-Rodhan, R.F. Nayef in Gérard Stoudmann. 2006. *Definitions of the Globalization: A Comprehensive Overview and a Proposed Definition*. Ženeva: Geneva Centre for Security Policy. Dostopno prek: http://www.wh.agh.edu.pl/other/materialy/678_2015_04_21_22_04_13_Definitions%20of%20Globalization_A%20Comprehensive%20Overview%20and%20a%20Proposed%20Definition.pdf (4. september 2015).
- Anderson, Bridget in Julia O'Connell. 2003. *Is Trafficking in Human Beings Demand Driven? A Multi-Country Pilot Study*. IOM Migration Research Series, No. 15, Geneva: IOM. Dostopno prek: <https://www.compas.ox.ac.uk/fileadmin/files/Publications/Reports/Anderson04.pdf> (5. avgust 2015).
- Beck, Ulrich. 2000. *What is globalization?* Cambridge: Polity Press.
- Berg, Bruce L. 2001. *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Boston: Allyn and Bacon.
- Brewer, Devin. 2009. *Globalization and Human Trafficking*. Topical Research Digest: Human Rights and Human Trafficking, 46-56. Dostopno prek: <http://www.du.edu/korbel/hrhw/researchdigest/trafficking/Globalization.pdf> (26. avgust 2015).
- Bridget, Anderson. 2000. *Doing the dirty work: the global politics of domestic labor*. London,UK: Zed Book Ltd.
- Buergenthal, Thomas. 1988. *International Human Rights*. St.Paul, MN: West Publishing Co.
- Buzatu, Cristinel. 2010. *Transnational Cooperation against Human Trafficking*. Budapest: passzer kft.
- Cerar, Miro, Jon Jamnikar in Maja Smrkolj. 2002. *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Društvo Amnesty International; Mirovni inštitut.
- Chuang, Janie. 2006. Beyond a Snap Shot: preventing Human Trafficking in the Global Economy. *Indiana Journal of Global Legal Studies* 13 (1): 137–163.
- Cerar, Miro. 1993. *Večrazsežnost človekovih pravic in dolžnosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

- CEPOL. 2011. *EU Anti-Trafficking Day on Tuesday*, 18 October. CEPOL Newsroom, 30.8.2011. Dostopno prek: https://www.cepola.europa.eu/index.php?id=news-details&tx_ttnews%5Btt_news%5D=418&cHash=35857a25cd1bfacc8a430d4335227c15 (26. avgust 2015).
- Čurni, Sandi. 2006. Uveljavljanje mednarodnopravnih dokumentov s področja boja proti trgovini z ljudmi, Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
- Danailova-Trainor, Gergana in Belser, Patrick. 2006. *Globalization and the illicit market for human trafficking: an empirical analysis of supply and demand*. ILO: Ženeva.
- Direktiva 2011/36/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. aprila 2011 o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej ter zaščiti njenih žrtev in o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2002/629/PNZ. UL L 101, 15.4.2011, 1–11. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:SL:PDF> (26. avgust 2015).
- Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2004/38/ES z dne 29. aprila 2004 o pravicah državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic, ki spreminja Uredbo (EGS) št. 1612/68 in razveljavlja Direktive 64/221/EGS, 68/360/EGS, 72/194/EGS, 73/148/EGS, 75/34/EGS, 75/35/EGS, 90/364/EGS, 90/365/EGS in 93/96/EEC. Besedilo velja za EGP. Uradni list Evropske unije L 158, 30. 4. 2004. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:32011L0036> (26. avgust 2015).
- Dobovšek, Bojan. 2009. *Transnacionalna kriminaliteta*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Dobovšek, Bojan in Leja Drobnak. 2011. Trgovina z ljudmi in neformalna ekonomija – analiza belgijskih izkušenj. *Varstvoslovje* 14 (3): 277–290.
- Ehrenreich, Barbara in Arlie Russell Hochschild. 2003. *Global Women: Nannies, Maids and sex workers in the new Economy*. New York: Metropolitan Books.
- Ekberg, Gunilla. 2004. The Swedish Law That Prohibits the Purchase of Sexual Services: Best Practices for Prevention Of Prostitution and Trafficking in Human Beings. *Violence Against Women* 10 (10): 1187–1218.

- Europol. 2009. *EU Organised Crime Threat Assessment*. Dostopno prek: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/octa2009_0.pdf (26. avgust 2015).
- Evropska komisija. 2012. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Strategija EU za odpravo trgovine z ljudmi za obdobje 2012–2016*. Bruselj. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0286:FIN:SL:PDF> (26. avgust 2015).
- Evropsko sodišče za človekove pravice. 2010. *Zadeva Rantsev proti Cipru in Rusiji (Pritožba št. 25965/04)*. Strasbourg. Dostopno prek: http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/mp.gov.si/zakonodaja/pomenbni_dokumenti/101003_RANTSEV_proti_Cipru_in_Rusiji.pdf (26. avgust 2015).
- Giddens, Anthony. 1990. *The Consequences of Modernity*. Stanford: Stanford University Press.
- GATTW. 1999. *Human Rights and Trafficking in Persons: A Handbook*. Dostopno prek: http://gaatw.org/books_pdf/Human%20Rights%20and%20Trafficking%20in%20Persons.pdf (26. avgust 2015).
- --- 2011. *More 'Trafficking', Less 'Trafficked': Trafficking for Exploitation outside the sex sector in Europe*. Dostopno prek: http://www.gaatw.org/publications/MoreTrafficking_LessTrafficked_GAATW2011.01.31.12.pdf (26. avgust 2015).
- GRETA. 2009. *Rules of Procedure for the Evaluating Implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties*. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Source/THB-GRETA%282009%293_en.pdf (12. avgust 2015).
- --- 2011. *First General Report on GRETA's activities covering the period from February 2009 to July 2011*. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/docs/Gen_Report/GRETA_2011_11_GenRpt_en.pdf (12. avgust 2015).
- Held, David , Anthony McGrew , David Goldblatt in Jonathan Perraton. 1999. *Global Transformations: Politics, Economics and Culture*. Cambridge: Polity Press.

- ILO. 2008. Vienna Forum to Fight Human Trafficking, 13-15 February 2008 - Passport wanted: combating human trafficking and forced labour. ILO Newsroom, 12.2.2008. Dostopno prek: http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/features/WCMS_090351/lang--en/index.htm (26. avgust 2015).
- Jacobson, M. 2002. Why do Men buy Sex? *Journal of the Nordic Institute for Women's Studies and Gender Research* (1): 22–25.
- Jambrek Peter, Anton Perenič in Marko Uršič. 1988. *Varstvo človekovih pravic*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Joint Investigation Teams to Fight Trafficking in Human Beings (JIT THB). Dostopno preko <http://jit-thb.pccseesecretariat.si/> (26.avgust 2015).
- Konvencija Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, sprejeta z resolucijo Generalne skupščine ZN 55/25 15. novembra 2000. Dostopno prek: <http://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CTOC/index.html?ref=menu#Fulltext> (6. september 2015).
- Kuo, Lenore. 2002. *Prostitution Policy: Revolutionizing Practice through a Gendered Perspective*. New York: New York University Press. Dostopno prek: (18. julij 2015).
- Medresorska delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi. 2015. Poročilo Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi za leto 2014. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/THB/TZL2015/POROCILO_MDS_2014_SPREJETO_NA_VLADI.doc (17. julij 2015)
- McIntyre, Richard. 2003. Globalism, Human Rights and the Problem of Individualism: A review of Global Economy, Global Justice: Theoretical Objections and Policy Alternatives to Neoliberalism. *Human Rights & Human Welfare*. 2003. 1-14.
- Poulin, Richard. 2004. *Globalization and the Sex Trade: Trafficking and the Commodification of Women and Children*. *Cited*. Dostopno prek: <http://sisyphe.org/spip.php?article965> (15. julij 2015).
- Protokol za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, sprejet z resolucijo Generalne skupščine ZN A/RES/55/25 15 November 2000. Dostopno na

http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CC8QFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.vlada.si%2Ffileadmin%2Fdokumenti%2Fsi%2Fprojekti%2FProtokol.pdf&ei=widEUtGSOeTj4QSEvIHYAaw&usq=AFQjCNE-rTuzZYXlnIJ9aXzcLYCRLbONA&sig2=tnp_9lwEGwX419iEI9Gc7w&bvm=bv.53217764,d.bGE (26. september 2013).

- Ragin, Charles C. 2009. *Configurational Comparative Methods: Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Related Techniques*. (edited volume, with Benoît Rihoux). London: Sage.
- Raymond, Janice G. 2003. Ten Reasons for Not Legalizing Prostitution and a Legal Response to the Demand for Prostitution. *Journal of Trauma Practice* 2 (3-4): 315–332. Dostopno preko: <http://www.embracedignity.org/uploads/10Reasons.pdf> (27. julij 2015)
- Rizman, Rudi. 2005. Globalizacija in nacionalna država – razsežnosti in paradoksi njunega medsebojnega razmerja. *Teorija in praksa* 42 (4-6): 579–593.
- Robertson, Ronald. 1992. *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: Sage.
- Sassen, Saskia. 1998. *Globalization and Its Discontents. Essays on the mobility of people and money*. New York: New York Press.
- Slobodniková, Olga in Renáta Nagyová. 2011. *Global Influence of the BRIC Countries*. Ostrava: University of Ostrava. Dostopno prek: http://conference.osu.eu/globalization/publ2011/303-311_Slobodnikova-Nagyova.pdf (27. avgust 2015).
- SOU. 2010. *The Swedish government report —The ban against the purchase of sexual services. An evaluation 1999-2008*.
- Šori, Iztok. 2005a. Prostitucija v Sloveniji: Akterji, podoba, problem in odnosi. *Etnolog* 15 (66): 60–81. Dostopno prek: http://www.etno-muzej.si/files/etnolog/pdf/0354-0316_15_Sori_Prostitucija.pdf (12. avgust 2015).
- UN. 1999. Revised draft Protocol against Smuggling in Migrants by Land, Air and Sea, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 23 November 1999, UN General Assembly, AC.254/4/Add.1/Rev.3.
- --- 2001. Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention

against Transnational Organized Crime, United Nations A/RES/55/25, General Assembly, 8 January 2001.

- --- 2004. United Nations Office on Drugs and Crime, Trafficking in Persons Global Patterns
- UNODC. Dostopno preko <http://www.unodc.org/unodc/en/about-unodc/index.html?ref=menutop> (27. avgust 2015).
- UNODC. 2010. *The Globalization of Crime – A Transnational Organized Crime Threat Assessment*. Dostopno preko http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf (26. avgust 2015).
- US. 2004. U. S. Department of State, Victims of Trafficking and Violence Protection Act 2000: Trafficking in Persons Report, July 2004
- Wijers, Marjan. 1998. *Global Sex Workers: Rights, Resistance and Redefinition*. London: Sage.
- *Zakon o državnem tožilstvu (ZDT)*. Uradni list Republike Slovenije 63/1994 s spremembami in dopolnitvami. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r06/predpis_ZAKO906.html (26. avgust 2015).
- *Zakon o nadzoru državne meje (ZNDM-2-UPB1)*. Uradni list Republike Slovenije 35/2010. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r04/predpis_ZAKO5964.html (26. avgust 2015).
- *Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol)*. Uradni list Republike Slovenije 15/2013. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r04/predpis_ZAKO6314.html (26. avgust 2015).
- *Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spremenjene s protokoli št. 3, 5 in 8 ter dopolnjene s protokolom št. 2, ter njenih protokolov št. 1, 4, 6, 7, 9, 10 in 11 (MKVCP)*. Uradni list Republike Slovenije, mednarodne pogodbe 7/1994. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlmpid=199441> (26. avgust 2015).
- *Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi (MKUTL)*. Uradni list Republike Slovenije, mednarodne pogodbe 14/2009. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO5581.html (26. avgust 2015).
- *Zakon o ratifikaciji Konvencije Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu (MZNMOK)*. Uradni list Republike Slovenije, mednarodne pogodbe 14/2004. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r06/predpis_ZAKO3976.html (26. avgust 2015).

- *Zakon o ratifikaciji Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu (MPTLMOK). Uradni list Republike Slovenije, mednarodne pogodbe 15/2004. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis_ZAKO3977.html (26. avgust 2015).*
- *Zakon o tujcih (ZTuj-2). Uradni list Republike Slovenije 50/2011. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO5761.html (26. avgust 2015).*
- 2015).
- --- 2009. Sex Work Migration Health. Dostopno prek: http://tampep.eu/documents/Sexworkmigrationhealth_final.pdf (12. avg. 2015).
- --- 2014. Report concerning implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human beings by Slovenia. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Docs/Reports/GRETA_2013_20_FGR_SVN_public_en.pdf (12. avgust 2015).
- --- 2015. Ob predstavitvi knjige Ustava in svoboda opozorili na neponotranjenost slovenske ustave. Dostopno prek: <http://www.demokracija.si/fokus/ob-predstavitvi-knjige-ustava-in-svoboda-opozorili-na-neponotranjenost-slovenske-ustave> (12. avgust).